

תפסיר רס"ג

פֶּאֶדְיָא בְּתִלְאֲתִיזָה נְפֵר. וְקוּפִי
אִמְאִמָּה. פְּלִמָּא רֵאֲהֵם. תִּאֲצִיר
תִּלְקִאֲהֵם טֶן בֵּאֲב אֲלִכְיָבֵא.
וְסִגְד עֲלִי אֲלֵאֲרִץ: (ג) פְּקֵאל
יֵא וְלִי אֲלֵלָה. אֵן וְגִדַּת חֲצִיאָא
עֲנֻדָּד. פְּלֵא תִגְוִי עֵן עֲבֻדָּד:

וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים
נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרֶץ
לְקִרְאָתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל
וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה: וַיִּקַּף עֵינָוְהִי
וַחֲזָא. וְהֵא תִלְתָּא גּוֹבְרִין. קִימִין עֲלוּוְהִי.

וַחֲזָא. וְהֵט לְקִדְמוֹתֵהוֹן מִתְרַע מִשְׁפָּנָא. וְסִגִּיד עַל אֶרְעָא: וַיֹּאמֶר
אֲדָנִי אִם־נָא מֵעַתָּה חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל־נָא תַעֲבֹר
מֵעַל עֲבֻדָּד: וַאֲמַר. יֵי. אִם כְּעֵן אֲשַׁפְּחִית רַחֲמִין בְּעֵינֶךָ. לָא כְּעֵן

— רס"י —

הִרְאִשׁוֹן כְּמִשְׁמַעוֹ וְהַשְׁנִי לְשׁוֹן הַבְּנָה, נִסְתַּבֵּל
שְׁהִי נֹצְבִים בְּמִקּוּם אֶחָד וְהִבִּין שְׁלֵא הִי
רוֹצִים לְהִטְרִיחוֹ וְאָף עַל פִּי שְׂיֻדְעִים הִי
שְׂיָצֵא לְקִרְאָתָם, עֲמָדוֹ בְּמִקּוּמָם לְכַבּוּדוֹ
וְלְהִרְאֹתוֹ שְׁלֵא רָצוּ לְהִטְרִיחוֹ, וְקִדְם הוּא
וַרְץ לְקִרְאָתָם. בְּבִבְא מִצִּיעָא (פו ז) כְּתִיב
נֹצְבִים עָלָיו, וְכְתִיב וַיֵּרֶץ לְקִרְאָתָם, כִּד חֲזוּיָה
דְּהוּה שְׂרִי וְאָסֵר פְּרִשׁוֹ הַמְּנַנְג מִיַּד וַיֵּרֶץ
לְקִרְאָתָם: ג וַיֹּאמֶר אֲדָנִי אִם נָא וּגִי. לְגִדּוֹל
שְׁבָהֵם אָמַר, וְקִרְאָם בְּלָם אֲדוּנִים וְלְגִדּוֹל
אָמַר אֵל נָא תַעֲבֹר, וּפְיֹן שְׁלֵא יַעֲבֹר הוּא,
יַעֲמָדוֹ חֲבָרִי עֲמוֹ, וּבְלִשׁוֹן זֶה הוּא חוּל. דְּבַר
אֲחֵר קוּדְשׁ הוּא, וְהִיָּה אֹמֵר לְהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְהִמְתִּין לוֹ עַד שְׂיֻרוּץ וְיִכְנִיס אֶת
הָאוּרְחִים, וְאָף עַל פִּי שְׁכַתּוּב אֲחֵר (פסוק ז)
וַיֵּרֶץ לְקִרְאָתָם, הָאֲמִירָה קוּדְם לְכֵן הִיָּתָה,
וְדַרְךְ הַמְּקִרְאוֹת לְדַבֵּר כֵּן, כְּמוֹ שְׁפִרְשְׁתִּי
אֲצֵל (ו ג) לֹא יְדוּן רוּחִי בְּאֲדָם, שְׁנֹכְתָב אֲחֵר

שְׁלֵא לְהִטְרִיחוֹ בְּאוּרְחִים, וּלְפִי שְׂרָאָהוּ
מִצְטַעַר שְׁלֵא הִי אֹרְחִים בְּאִים,
הִבִּיא הַמְּלֵאכִים עָלָיו בְּדְמוֹת אַנְשִׁים:
ז וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים. אֶחָד לְבִשֵׁר אֶת
שְׂרָה וְאֶחָד לְהַפּוֹךְ אֶת סְדוּם וְאֶחָד לְרַפְאוֹת
אֶת אֲבְרָהָם, שְׂאִין מִלְאָךְ אֶחָד עוֹשֶׂה שְׁתֵּי
שְׂלִיחוֹת. תַּדַּע לָךְ שְׁכֵן כָּל הַפְּרָשָׁה הוּא
מִזְכִּירֵן בְּלִשׁוֹן רַבִּים (פסוק ח) וַיֵּאכְלוּ (פסוק ט)
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו, וּבְבִשׁוּרָה נֹאמֵר (שס י) וַיֹּאמֶר
שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ, וּבְהִפְיַכַת סְדוּם הוּא אֹמֵר
(יט כז) כִּי לֹא אוּכַל לַעֲשׂוֹת דְּבַר, (שס כח),
לְבִלְתִּי הַפְּכִי, וּרְפָאֵל שְׂרַפָּא אֶת אֲבְרָהָם
הִלְךְ מִשָּׁם לְהַצִּיל אֶת לוֹט, הוּא שְׁנֹאֲמֵר
(שס יז) וַיְהִי כִּהוֹצִיאֵם אוֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר
הַמְּלִט עַל נַפְשָׁךְ, לְמַדְתָּ שְׁהָאֶחָד הִיָּה מִצִּיל:
נֹצְבִים עָלָיו. לְפָנָיו, כְּמוֹ (צמדזכ ז ט) וְעָלָיו
מִטָּה מְנַשָּׂה. אֲבָל לְשׁוֹן נִקְיָה הִיא כְּלָפִי
הַמְּלֵאכִים: וַיֵּרָא. מַהוּ וַיֵּרָא וַיֵּרָא שְׁנֵי פְעַמִּים,

זֶלְק הַדְּקוּק: ג וַיֹּאמֶר אֲדָנִי. כְּתִב רַבִּינוּ יוֹנָה כִּי כָל וַיֹּאמֶר וַיֵּאכַל פֶּתַח בְּאֲתַנְחָה וְסוּף פֶּסוּק
לְזֶה הַטַּעַם לְפִי שְׁהֵם מוֹעַתְקִים בְּצִירֵי וְאֵע"פ שְׁהַצּוּי אֲכוּל אֲמוּר וּמִנְהַג הַלְשׁוֹן לְהִיּוֹת הַצּוּי
וְהֵאִיתָן שׁוּיִם. הַרְדֵּק (מַהֲרִ"ב). וְזוֹ רֵאִיָּה כִּי כָל וַיֹּאמֶר דּוּיַעֲן אִיּוֹב בְּפֶתַח מַלְרַע. דְּכָלֵל הוּא דְּכָל
וַיֹּאמֶר בְּסִגּוּל מַלְעִיל וּבְפֶתַח מַלְרַע וְדוּ"ק:

תפסיד רס"ג

(ד) יקדים לכם קליל מן מא. ואגסלו ארגלכם. ואסתנדו תחת אלשגרה: (ה) ואקדים פסרה מן אלטעאם. ואסנדו קלובכם בעד ד'לך תמציון. פאן עלי ד'לך מרתם בעבדכם. קאלו אצנע כמא קלת: (ו) פאסרע אברהים. אלי אלכ'בא אלי שרה. וקאל

תעבר מעל עבדך: **יִקְחֵנָּא מֵעֵט-מִים וְרַחְצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ: יִסְבּוּן בְּעֵן זְעִיר מִיָּא. וְאַסְחוּ רַגְלֵיכֶן: וְאַסְתְּמִיכוּ תַּחֲתֵי אֵילָנָא: וְאַקְחָה פֶת-לֶחֶם וְסַעְדוּ לְבַבְכֶם אַחַר תִּעְבְּרוּ כִּי-עַל-כֵּן עִבְרַתֶּם עַל-עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: וְאַסְב פֶּתָא דְלַחְמָא. וְסַעְדוּ לְבַבְכֶן בְּתַר כֵּן תִּעְבְּרוּן. אַרְי עַל כֵּן עִבְרַתְנוּן עַל עַבְדְּכֶן. וַאֲמַרוּ כֵּן תִּעְבִּיד כַּמָּא דְמַלִּילְתָּא: וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱהֻלָּה אֶל שָׂרָה וַיֹּאמֶר מַהֲרִי שְׁלֵשׁ סָאִים קִמַּח סֶלֶת לְוָשִׁי וְעֵשִׂי עֲגוֹת: וְאוּחֵי אַבְרָהָם. לְמִשְׁפָּנָא לְוֹת שָׂרָה. וַאֲמַר. אוּחָא. תִּלְתַּת**

— רס"י —

סעד לבך פת לחם. בפתובים (מכילס קד טו) ולחם לבב אנוש יסעד. אמר רבי חמא לבבכם אין פתיב פאן אלא לבבכם, מגיד שאין יצר הרע שולט במלאכים: **אחר תעבורו.** אחר כן תלכו: **כי על כן עברתם.** כי הדבר הזה אני מבקש מכם מאחר שעברתם עלי לכבודי: **כי על כן.** כמו על אשר, וכן כל כי על כן שבמקרא (לקמן יט ח) כי על כן באו בצל קורתני, (לקמן לג י) כי על כן ראיתי פניך, (סס נח כו) כי על כן לא נתתיה, (נמדנר י לא) כי על כן ידעת חנותנו: וקמח סלת. סלת לעוגות, קמח לעמילן של טבחים. לכסות את הקדרה,

ויולד נח (כ ז), ואי אפשר לומר אלא אם כן קודם הגזרה עשרים שנה, ושתי הלשונות בבראשית רבה (מח י): **ד' יקח נא.** על ידי שליח, והקדוש ברוך הוא שלם לבניו על ידי שליח שנאמר (נמדנר כ יא) וירם משה את ידו ויך את הסלע: **ורחצו רגליכם.** כסבור שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. אבל לוט שלא הקפיד, הקדים לינה לרחיצה, שנאמר (יט ז) ולינו ורחצו רגליכם: **תחת העץ.** תחת האילן: **כ' וסעדו לבבכם.** בתורה בנביאים ובפתובים מצינו דפתא סעדתא דלבא. בתורה סעדו לבבכם. בנביאים (שופטים יט ט)

שמו המור (ג) אחר תעבורו. המנהג הנפוץ להפריד ביניהם. וכ"כ הרשי"ה.

תפסיר רס"ג

אסרעי בתלאתיה אצואע מן סמיד דקיק. אעגניה ואצנעיה מלילא: ז) ואלוי דמן אלפקר חאציר אברהים. פאכדי עגלא. רכיציא וטייבא ודפעח אלי אלג'לאם. ואסתעגלה פי אצלחה: ח) ואכדי סמנא ולבנא. ואלעגל אלדי אצלחה. וגעל דילד בין אידיהם. והו ואקף אמאמהם. תחת אלשגרה פאכלו: ט) פקאלו לה. אין שרה זוגתך. קאל הודיא היא פי אלכ'בא:

סאון קמחא סולתא. לוישי ועבידי גריצן:

וְאֶל־הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם
וַיִּקַּח בֶּן־בָּקָר רֶדֶד וְטוֹב
וַיִּתֵּן אֶל־הַנֶּעֶר וַיִּמְהַר
לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ: וּלְבֵית תּוֹרֵי רְהֹט
אַבְרָהָם. וּנְסִיב בַּר תּוֹרֵי. רְפִיךְ וְטָב וַיְהִי
לְעוֹלָמָא. וְאוֹחֵי לְמַעַבְד יְתִיָּה:
וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחֻלָּב
וּבֶן־הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן
לְפָנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם

תחת העץ ויאכלו: ונסיב שמן וחלב. ובר תורי דעבד. ויהב קדמיהון. והוא משמיש עלויהון. תחות אילנא ואכלו: ט ויאמרו אליו אייה שרה אשתך ויאמר הנה באהל: ויאמרו ליה. אן שרה אתתך. ואמר הא במשבנא:

— רס"י —

ותניא רבי שמעון בן אלעזר אומר כל מקום שהכתב רבה על הנקדה אתה דורש הכתב וכו'. וכאן הנקדה רבה על הכתב אתה דורש הנקודה. שאף לשרה שאלו איז אברהם, למדנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה ולאשה על האיש. בבבא מציעא (פו ב) אומרים יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה, אלא להודיע שצנועה היתה כדי לחבבה על בעלה. אמר רבי יוסי בר חנינא כדי לשגר לה כוס של ברכה: הנה באהל. צנועה היא:

ולשאוב את הזמא: ז בן בקר רד וטוב. שלשה פרים היו כדי להאכילן שלש לשונות בחרדל: אל הנער. זה ישמעאל לחנכו במצות: ח ויקח חמאה וגוי. ולחם לא הביא לפי שפרסה שרה נדה, שחור לה אורח כנשים אותו היום, ונטמאת העיסה: חמאה. שומן החלב שקולטין מעל פניו: ובן הבקר אשר עשה. אשר תקן קמא קמא שתקן אמטי ואיתי קמיהו: ויאכלו. נראו כמו שאכלו, מכאן שלא ישנה אדם מן המנהג: ט ויאמרו אליו. נקוד על איז שבאליו.

תפסיר רס"ג

(י) קאל. סארגע אליך פי מתל
 תדיא אלוקת מן קאבל. ויפון
 אבן לשרה וזגתך. ושרה
 תסמע. ענד באב אלכ'בא והו
 וראה: יא) ואברהים ושרה
 שאכ'א. וטענא פי אלסן.
 ואנתה'י אן יפון לשרה. סביל
 כאלנסא: יב) פציחפת שרה
 פי נפסהא קאילא. בעד אן
 בלית יפון לי זי. וסידי שיד:

וַיֹּאמֶר שׁוּב אָשׁוּב אֵלַיךָ
 כַּעַת חַיָּה וְהַנְּהִיבֵן לְשָׂרָה
 אֲשֶׁתְּךָ וְשָׂרָה שָׁמְעַת פָּתַח
 הָאָהֳלָה וְהוּא אַחֲרָיו: וַאֲמַר.
 מִתְּב אֲתוּב לוֹתֵךְ כַּעֲדוֹן דְּאֲתוֹן קַיְימִין.
 וְהָא בְּרָא לְשָׂרָה אֶתְתְּךָ. וְשָׂרָה שָׁמְעַת.
 בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא וְהוּא אַחֲרוּזָהּ:
 וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה וְקָנִים

בְּאִים בַּיָּמִים חֲדָל לְהִיּוֹת לְשָׂרָה אֵרֶח פְּנֵשִׁים:
 וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה סִיבּוּ. עָלוּ בַּיּוֹמִין. פֶּסֶק מִלְמַהוּי לְשָׂרָה. אֹרֶח פְּנֵשִׁיא:
 וַתַּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלָתִי
 הִיטָה-לִּי עֲדָנָה וְאֲדַנִּי זָקֵן: וַחַיִּיכַת שָׂרָה בְּמַעְהָא
 לְמִימַר. בְּתַר דְּסִיבִית תְּהִי לִי עוֹלִימוֹ. וְרַבּוֹנִי סִיב:
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָהָם לְמָה זֶה צַחֲקָה

— רס"י —

ומחר מת. בין חי ובין מת למועד הזה וגוי:
 כַּעַת חַיָּה. כַּעַת הַזֹּאת לְשָׁנָה הַבֹּאֶה, וּפְסַח
 הַיָּה, וּלְפֶסֶח הַבֹּא גֵלְד יִצְחָק, מִדְּלֵא קִרְיִין
 כַּעַת אֵלָא כַּעַת. כַּעַת חַיָּה. כַּעַת הַזֹּאת
 שְׁתֵּהָא חַיָּה לְכֶם שְׁתֵּהוּי בְּלָכֶם שְׁלָמִים
 וְקַיְימִים: וְהוּא אַחֲרָיו. הַפְּתַח הַיָּה אַחַר
 הַמְּלָאָךְ: יא חֲדָל לְהִיּוֹת. פֶּסֶק מִמְּנָה: אֹרֶח
 פְּנֵשִׁים. אֹרֶח נְדוּת: יב בְּקִרְבָּהּ. מִסְתַּכְּלַת
 בְּמַעֲיָה וְאֲמַרְהָ אֶפְשֵׁר הַקְּרִבִּים הַלְּלוּ טַעוּנִין
 וְלָד, הַשְּׂדִים הַלְּלוּ שְׁצַמְקוּ מוֹשְׁכִין חֲלָב,
 תַּנְּחוּמָא (שׁוֹפְטִים יח): עֲדָנָה. צַחֲצוּחַ בְּשָׂרָה

י שׁוּב אָשׁוּב. לֹא בְּשָׂרוֹ הַמְּלָאָךְ שִׁיּוּב
 אֵלָיו אֵלָא בְּשְׁלִיחוּתוֹ שְׁלֵ-מְקוּם אָמַר לוֹ, כְּמוֹ
 (טו) וַיֹּאמֶר לָהּ מְלָאָךְ ה' הַרְבֵּה אֲרָבָה, וְהוּא
 אֵין בְּיָדוֹ לְהַרְבּוֹת, אֵלָא בְּשְׁלִיחוּתוֹ שְׁלֵ-
 מְקוּם, אָף כַּאֲן בְּשְׁלִיחוּתוֹ שְׁלֵ-מְקוּם אָמַר לוֹ
 בֵּן. אֶלִישַׁע אָמַר לְשׁוֹנְמִית (מַלְכִּים ז' ד טו)
 לְמוֹעֵד הַזֶּה כַּעַת חַיָּה אֶת חוּבְקַת בֵּן וְתֹאמַר
 אֵל אֲדוּנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֵל תְּכַזֵּב בְּשִׁפְחָתְךָ,
 אוֹתָן הַמְּלָאָכִים שְׁבִשְׂרוּ אֶת שָׂרָה אָמְרוּ
 לְמוֹעֵד אָשׁוּב. אָמַר לָהּ אֶלִישַׁע אוֹתָם
 הַמְּלָאָכִים שְׁהֵם חַיִּים וְקַיְימִים לְעוֹלָם אָמְרוּ
 לְמוֹעֵד אָשׁוּב, אָבֵל אָנִי בְּשָׂר וְדָם שְׁהִיּוֹם חַי

זֶלֶק הַדְּקוּקוֹ: וַיֹּאמֶר שׁוּב אָשׁוּב אֵלַיךְ. ב', עַד שׁוּב הַרְדָּפִים וְדִין (מַהֲרָ"ם):

תפסיר רס"ג

יג) פקאל אללה לאברהים. לם צ'חפת שרה קאילא. איקינא. אלד וקד שכית: יד) איכ'פא ען אללה אמר. לאלוקת. ארגע אליד. פי מתיל הדיא אלוקת מן קאבל ולשרה אבן: טו) פגחודת שרה קאילא. לם אציחך אדי כיאפת. קאל לא בל קד צ'חפת: טז) ת'ם קאם אלקום מן ת'ם. ואשרפו קבאלה' סדום. ואברהים מאצי מעדם

שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵף אֲמַנִם

אֵלֶּךְ וְאֲנִי זִקְנָתִי: וְאָמַר יי
לְאַבְרָהָם. לְמָא דְנִן חַיִּיבַת שָׂרָה לְמִימַר.

הַבְּקוּשָׁטָא אֹלֵיד וְאַנָּא סִיבִית:

דִּי הִיפְלָא מִיְהוּה דְבַר

לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כִּיעַת

חַיָּה וּלְשָׂרָה בֵּן: הִיתְפְּסָא מִן

קָדָם יי פִּתְגָמָא. לְזִמְן. אֲתוּב לְוֹתְךָ.

כְּעֵדֵן דְּאִתְּוִן קַיִמִין וּלְשָׂרָה בַר: (שני)

וְתַכְחַשׁ שָׂרָה | לֵאמֹר לֹא צִחְקָתִי כִּי | יִרְאֶה

וַיֹּאמֶר | לֹא כִּי צִחְקָתִי: וְכַדִּיבַת שָׂרָה לְמִימַר. לֹא חַיִּיבִית

אַרִּי דְחִילַת. וְאָמַר לָא, בְּרַם חַיִּיבַת: וַיִּקְמוּ מִשָּׁם

הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל-פְּנֵי סָדָם וְאַבְרָהָם הֵלֵךְ

עִמָּם לְשַׁלְחָם: וְקָמוּ מִתַּמָּן גּוֹבְרִיא. וְאִסְתַּכִּיאוּ עַל אִפֵּי סָדָם.

רס"י

טו) כִּי יִרְאֶה וְגוֹ כִּי צִחְקָתִי. הִרְאִשׁוֹן מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן דְּהָא שְׁנוּתֵן טַעַם לְדַבְּרֵי וְתַכְחַשׁ שָׂרָה לְפִי שִׁירָאָה, וְהַשְׁנִי מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן אֲלָא, וַיֹּאמֶר לֹא כְּדַבְּרִיךָ הוּא אֲלָא צִחְקָתִי, שְׁאֲמַרוּ רַבּוּתֵינוּ כִּי מִשְׁמַשׁ בְּאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת אִי, דִּילְמָא, אֲלָא דְהָא: טז) וַיִּשְׁקִיפוּ עַל פְּנֵי סָדָם. כָּל הַשְׁקֵפָה שְׁבַמְקָרָא לְרַעְיָה חוּץ מִהַשְׁקִיפָה מִמַּעַן קְדָשָׁךְ (זכר׳ כו טו), שְׁגֵדוּל כַּח מִתְּנוּת עֲנִיִּים שְׁהוּפָךְ מִדַּת רַגְזוֹ לְרַחֲמִים:

וּלְשׁוֹן מִשְׁנָה (מנחות פו ב) מִשִּׁיר אֶת הַשְּׁעָר וּמַעֲדֵן אֶת הַבְּשָׂר. דְּבַר אַחַר לְשׁוֹן עֵדֵן, וְזִמְן וְסַת נְדוּת: יג) הֲאֵף אֲמַנִם. הַגַּם אֲמַת אֵלֶּךְ: וְאֲנִי זִקְנָתִי. שְׁנָה הַכְּתוּב מִפְּנֵי הַשְּׁלוֹם, שְׁהָרִי הִיא אֲמַרָה וְאִדוּנִי זִקְן: יד) הִיפְלָא. כְּתַרְגוּמוֹ הִיתְפְּסָי, וְכִי שׁוּם דְּבַר מִפְּלָא וּמִפְּרָד וּמְכַסָּה מִמְּנֵי מַלְעָשׁוֹת כְּרַצוּנֵי: לְמוֹעֵד. לְאוֹתוֹ מוֹעֵד הַמִּיחָד שְׁקַבְעָתִי לָךְ אֲתָמוּל לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּשָׁנָה הָאַחֲרַת:

זֶלַק הַדְּקָדוּק: יי) וְאֲנִי זִקְנָתִי. הַקוּ"ף בַּפֶּתַח. וְכ"ה בַּמַּחְבֵּרֶת עִם פֶּתַחֲזִין בַּאֲתַנַּח: טז) וְתַכְחַשׁ שָׂרָה | לֵאמֹר. כַּרּוּב הַתִּיגָאן שְׁבַדְקָתִי לֹא יֵשׁ פְּסִיק בֵּין שָׂרָה וּבֵין לֵאמֹר. וְכֵן לְקַמֵּן בֵּין וַיֹּאמֶר וּבֵין לֹא. וּבַמְקַצַּת מִהַקְדָּמוֹנִים וּמַחְשׁוּבִיָּהם רֵאִיתִי פְּסִיק וְכ"ה בַּפְּסִיקָתָא שְׁבַמוּסְרָה רַבְתָּא:

תפסיר רס"ג

לישייעהם: יז) פקאל אללה. אמכפי אנא מן אברהים. מא אנא צאנעה: יח) ואברהים. סתפון מנה. אמה כבירה עצימה. ויתבארך בה. גמיע אמם אלארץ: יט) ואנא מערפה. אנה סיאמר בניה ואלה מן בעדה. באן יחפצון טריק אללה. ליעמלו באלעדל ואלחכם. לקבל אן יפי אללה לאברהים. במא ועדה:

ואברהם. אזיל עמהון לאלוואיהון:
ויהוה אמר המכסה אני
מאברהם אשר אני עשה:
 וי אמר. המכסי אנא מאברהם. דאנא
 עביד: **וואברהם היו יהיה**
לגוי גדול ועצום ונברכו
בו כל גוי הארץ:
 ואברהם. מהוה יהוי. לעם סגי ותקוי.
 ויתברכו בדיליה. כל עממי ארעא:

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו
ואת ביתו אחרי ושמרו דרך יהוה לעשות
צדקה ומשפט למען הביא יהוה על אברהם
את אשר דבר עליו: ארי גלי קדמי. בדיל דיפקיד. ית

— רס"י —

לשלחם. ללוותם, כסבור אורחים הם:
 י) המכסה אני. בתמיהה: אשר אני עשה.
 בסדום, לא יפה לי לעשות דבר זה שלא
 מדעתו, אני נתתי לו את הארץ הזאת,
 וחמשה כרפין הללו שלו הן, שנאמר (י יט)
 גבול הכנעני מצידן וגי באכה סדמה ועמרה
 וגי. קראתי אותו אברהם, אב המון גוים,
 ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאב שהוא
 אוהבי: יט) ואברהם היו יהיה. מדרש אגדה
 (משלי י ז) וזכר צדיק לברכה. הואיל והזכירו
 ברכו. ופשוטו וכי ממנו אני מעלים, והרי
 הוא חביב לפני להיות לגוי גדול ולהתברך
 בו כל גוי הארץ: יט כי ידעתיו. לשון חבה,

זולק הרקדוק: י) המכסה אני מאברהם. כתב א"ת המ"ם בשוא פתח ע"כ. וזה מפני המאריך
 שבה"א: אשר אני עשה. אני, בטפחא בכל התיגאן:

כמו (כ"ט ז 6) מודע לאישה, (ס"ג ג 3) הלא
 בעז מדעתנו, (שמו"ג ל"ג י) ואדער בשם, ואמנם
 עיקר לשון כלם אינו אלא לשון ידיעה,
 שהמחבב את האדם מקרבו אצלו ויודעו
 ומפירו. ולמה ידעתיו, למען אשר יצוה לפי
 שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי. ואם
 תפרשהו בתרגומו יודע אני בו שיצוה את
 בניו וגי, אין למען נופל על הלשון: יצוה.
 לשון הוה, כמו (איו"ב 6 ס) ככה יעשה איוב:
 למען הביא. כך הוא מצוה לבניו שמרו
 דרך ה' כדי שיביא ה' על אברהם וגי, על
 בית אברהם לא נאמר, אלא על אברהם,
 למדנו כל המעמיד בן צדיק כאלו אינו מת:

תפסיר רס"ג

כ) פקאל אללה. צראד' סדום ועמורה קד עצים. וכטייתהם קד עציםת ג'א: כא) אורד אמרא מוגלא ואנציר אכצראכיהם אלואצל אליי. צנע גמלתדם אם לא: כב) פולו אלקום מן תים. ומצו אלי סדום ואברהים. עאדה ואקוף יצלי בין ידי אללה:

בְּנוֹהֵי וַיֵּת אֲנֹשׁ בֵּיתָהּ בְּתִרוּהֵי. וַיִּטְרוּן אֹרְחוֹן דְּתִקְנֵן קָדָם יי. לְמַעַבְד צְדָקְתָּהּ וְדִינָא. בְּדִיל. דִּיִּיתִי יי עַל אַבְרָהָם. יֵת דְּמַלִּיל עֲלוּהֵי: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה זַעֲקַת סְדֹם וְעַמּוֹרָה כִּי רַבָּה וַחֲטָאתָם כִּי כַבְדָּה מְאֹד: וַאֲמַר יי. קִבִּילַת. סְדֹם וְעַמּוֹרָה אֲרִי סְגִיאת. וְחֹבְתֵהוּן. אֲרִי תִקִּיפַת

לחדא: כא) אַרְדָּה נָא וְאַרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבְּאֵה אֵלַי עֲשׂוּ | כָּלָה וְאִם-לֹא אֲדַעָה: אַתְּגִלִּי כְעַן וְאֲדֹוֹן. הַכִּקְבִּילַתְהוּן. דְּעֵלַת לְקַדְמִי. עַבְדוּ, אֲעִבִיד עִמָּהוּן גְּמִירָא אִם לֹא תִיבִין, וְאִם תִּיבִין לֹא אֲתַפְרַע: כב) וַיִּפְּנוּ מִשֵּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדֹמָה וְאַבְרָהָם עֹדְנֵו עֹמֵד לְפָנַי יְהוָה: וְאֲתַפְּנִיאוּ מִתַּמָּן גּוֹבְרִיָא. וְאֲזַלוּ לְסְדוּם. וְאַבְרָהָם, עַד כְּעַן מִשְׁמִישׁ

— כס"י —

אדעה מה אעשה להפרע מהן ביסורין ולא אכלה אותן. וכיוצא בו מציינו במקום אחר (שמות לג ט) ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך, ולפיכך יש הפסק נקודת פסק בין עשו לכלה, כדי להפריד תיבה מחברתה. ורבותינו דרשו הכצעקתה, צעקת ריבה אחת שהרגוה מיתה משנה על שנתנה מזון לעני, כמפורש בחלק (סנהדרין קט ז): כז) וַיִּפְּנוּ מִשֵּׁם. במקום שאברהם לים שם: וְאַבְרָהָם עֹדְנֵו עֹמֵד לְפָנַי ה'. והלא לא הלך לעמוד לפניו אלא הקדוש ברוך הוא כא אצלו ואמר לו (פסוק ט) זעקת סדום ועמורה כי רבה, והנה לו לכתוב וה' עודנו עומד

כ ויאמר ה'. אל אברהם, שעשה כפאשר אמר שלא יכסה ממנו: כי רבה. כל רבה שבמקרא הטעם למטה בבי"ת, לפי שהן מתורגמין גדולה, או גדלה והולכת, אבל זה טעמו למעלה ברי"ש, לפי שמתורגם גדלה כבר, כמו שפירשתי לעיל (טו י) ויהי השמש באה, (רות ט ט) הנה שבה ובמתך: כא) אַרְדָּה נָא וְאַרְאֶה. למד לדנינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה, הכל כמו שפרשתי בכפרשת הפלגה (לעיל יא ז). דבר אחר ארדה נא לסוף מעשיהם: הכצעקתה. של-מדינה: הבאה אלי עשו. ואם עומדים במרדם כלה אני עושה בהם. ואם לא יעמדו במרדן,

תפסיר רס"ג

כג) פתקדם אברהים וקאל. איקינא תסוף. אלצאלח מע אלטאלח: כד) לעל יוגד פי אלבלד כ'מסין צאלחא. איקינא תסיפהם ולא תצפח ענהם. לקבל אלכ'מסין אלצאלח אלד'י פי מא בינהם: כה) אנת מעאד'. מן אן תצנע מתל הדיא אל'מר. אן תהלך אלצאלח מע אלטאלח. ויכון אלצאלח פאלטאלח. אנת מעאד'. אחאפם גמיע אלעאלם. לא יעמל באלחפם:

בַּעֲלוֹ קְדָם יְיָ כִּג וַיִּגֶשׁ אֲבָרָהָם
וַיֹּאמֶר הֲאֵף תִּסְפָּה צְדִיק
עִם־רָשָׁע: וּקְרִיב אֲבָרָהָם וַאֲמַר.
הֲבִרְגוּ תִשְׁיָצִי וּפָאָה עִם חַיִּיבָא:
בִּד אֹלֵי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צְדִיקִים
בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה
וְלֹא־ תִשָּׂא לַמָּקוֹם לְמַעַן
חֲמִשִּׁים הַצְּדִיקִים אֲשֶׁר
בְּקִרְבָּהּ: מָאִים אֵית. חֲמִשִּׁין זַפְאִין

בגו קרתא. הברגו תשיצי ולא תשבוק לאתרא. בדיל חמשין זפאין
דבגוה: כד חללה לך מעשת | בדבר הזה להמית
צדיק עם רשע והיה בצדיק פרשע חללה לך
השפט כל-הארץ לא יעשה משפט: קושטא אנון
דינך. מלמעבד בפתגמא הדין. לשיצאה זפאה עם חייבא. ויהי זפאה
בחייבא. קושטא אנון דינך. דיין כל ארעא. ברם יעביד דינא:

רס"ד

חֲמִשִּׁים צְדִיקִים. עשרה צדיקים לכל כרך
וכרך, כי חמשה מקומות יש: כה חלילה לך.
ואם תאמר לא יצילו הצדיקים את הרשעים,
למה תמית הצדיקים: חלילה לך. חלין הוא
לך, לאמרו כך הוא אמנתו, שוטף הכל,
צדיקים ורשעים, כך עשית לדור המבול ולדור
הפלגה: בדבר הזה. לא הוא ולא פיוצא בו:
חלילה לך. לעולם הבא: השופט כל הארץ.
נקוד בחטף פת"ח ה"א של השופט לשון תמה,
וכי מי שהוא שופט לא יעשה משפט אמת:

לפני אברהם, אלא תקון סופרים הוא זה
(אשר הפכוהו זכרונם לברכה לכתוב כן):
כג ויגש אברהם. מצינו הגשה למלחמה
(ש"ז י יג) ויגש יואב וגוי, הגשה לפיוס
(לכנ מד יט) ויגש אליו יהודה, והגשה לתפלה
(מלכ"ט יח לו) ויגש אליהו הנביא, ולכל אלה
נכנס אברהם, לדבר קשות, ולפיוס ולתפלה:
האף תספה. הגם תספה, ולתרגום של-
אנקלוס שתרגמו לשון רוגו, כך פרושו האף
ישיאך שתספה צדיק עם רשע: כד אולי יש

תפסיר רס"ג

כו) קאל אללה. אן וגדת פי סדום כ'מסין צאלחא. צפחת לגמיע אהל אלמוציע בסבבדם: כז) פאגאבה אברהים וקאל. הודיא קד אמענת פי אלכלאם בין ידי אללה. ואנא תראב או רמאד: כח) לעל ינקצון אלכ'מסין אלצאלח כ'מסה. אתהלך בסבב אלכ'מסה גמיע אלבלד. קאל לא אהלכם. אן וגדת תים. ארבעין וכ'מסה: כט) פעאוד איצ'א מכ'מסה

כּו וַיֹּאמֶר יְהוָה אִם אֲמַצָּא
בְּסֹדֹם חַמְשִׁים צְדִיקִים
בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׂאתִי לְכָל־
הַמָּקוֹם בְּעִבּוֹרָם: וַאֲמַר יי. אִם
אֲשַׁכַּח בְּסֹדֹם. חַמְשִׁין זָכָאִין בְּגוֹ קִרְתָּא.
וְאֲשַׁבּוֹק לְכָל אֶתְרָא בְּדִילְהוֹן:
כּז וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר
הֲנֵה־נָא הוֹאֵלְתִי לְדַבֵּר
אֶל־אֲדֹנָי וְאַנְכִי עֹפֵר

וַאֲפֹר: וְאַתִּיב אַבְרָהָם וַאֲמַר. הָא כְּעַן אֲסַגִּיתִי לְמַלְלָא קְדָם יי.
וְאֲנִי עֹפֵר וְקִטְמִים: כּח אֹלֵי יַחְסְרוֹן חַמְשִׁים הַצְּדִיקִים
חַמְשָׁה הַתְּשֻׁחִית בַּחֲמִשָּׁה אֶת־כָּל־הָעִיר
וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית אִם־אֲמַצָּא שְׁם אַרְבָּעִים
וַחֲמִשָּׁה: מָאִים. יַחְסְרוֹן. חַמְשִׁין זָכָאִין חַמְשָׁא. הַתְּחַבִּיל בַּחֲמִשָּׁא
יַת כָּל קִרְתָּא. וַאֲמַר לֹא אֲחַבִּיל. אִם אֲשַׁכַּח תַּמּוֹן אַרְבָּעִין וַחֲמִשָּׁא:
כּט וַיִּסַּף עוֹד לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֹלֵי יַמְצָאוּן

— כש"י —

כו אִם אֲמַצָּא בְּסֹדֹם וְגוֹ לְכָל הַמָּקוֹם. רַחֲמִיף אֲשֶׁר עֲמְדוּ לִי: כח הַתְּשֻׁחִית
לְכָל הַכְּרָבִים, לְפִי שְׁסֹדֹם הִיְתָה מְטֹרֹפּוּלִין בַּחֲמִשָּׁה. וְהֵלֵא הֵן תִּשְׁעָה לְכָל כְּרָן, וְאַתָּה
וְחִשּׁוּבָה מִכָּלֵם תִּלָּה בַּהּ הַכְּתוּב: כז וְאַנְכִי צְדִיקוֹ שֶׁל־עוֹלָם תַּצְטַרֵּף עִמָּהֶם: כט אֹלֵי
עֹפֵר וַאֲפֹר. וּכְבָר הִיְתִי רְאוּי לְהִיּוֹת עֹפֵר וַיִּמְלְטוּ אַרְבָּעָה
עַל יְדֵי הַמַּלְכִים, וְאַפֹּר עַל יְדֵי גְמֹרוֹד, לֹאֵלֵי

זוֹלָק הַדֹּקְדוֹק: כז. לא הנה נא הוֹאֵלְתִי. תרגום הוֹאֵלְתִי תרויהוֹן, הָא כְּעַן אֲסַגִּיתִי. ולא שריתִי.
כי לא היה תחלת דיבור שיצדק עליו לומר שריתִי:

תפסיד רס"ג

לה וקאל. לעל יוגד תים
ארבעין. קאל לא אצנע דיאלד.
בסבב אלארבעין: ל) קאל. לא
יצעב בין ידי אללה אן אתפלם.
לעל יוגד תים תילאתין. קאל
לא אצנע דילד. אן וגדת תים
תילאתין: לא) קאל. הודיא קד
אמענת פי אלפלאם בין ידי
אללה. לעל יוגד תים עשרין.
קאל לא אהלפאם. בסבב
אלעשרין: לב) קאל. לא יצעב
בין ידי אללה חתי אתפלם
הדיה אלמרה פקט. לעל
יוגד תים עשרה. קאל לא
אהלפאם. בסבב אלעשרה:

שם ארבעים ויאמר לא

אעשה בעבור הארבעים:

ואוסיף עוד. למללא קדמוהי ואמר.

מאים. ישתכחון תמן ארבעין. ואמר לא

אעביד גמירא. בדיל ארבעין:

ויאמר אל-נא יחר

לאדני ואדברה אולי

ימצאון שם שלשים

ויאמר לא אעשה אם-

אמצא שם שלשים: ואמר.

לא בען. יתקף רוגזא דיין ואמליל.

מאים. ישתכחון תמן תלתין. ואמר לא אעביד גמירא. אם אשבח

תמן תלתין: לא ויאמר הנה-נא הואלתי לדבר אל

אדני אולי ימצאון שם עשרים ויאמר לא

אשחית בעבור העשרים: ואמר. הא בען אסגיתי

למללא קדם יי. מאים. ישתכחון תמן עשרין. ואמר לא אחביל. בדיל

עשרין: לב ויאמר אל-נא יחר לאדני ואדברה

אד-הפעם אולי ימצאון שם עשרה ויאמר לא

אשחית בעבור העשרה: ואמר. לא בען. יתקף רוגזא דיין

ואמליל ברם זמנא הדא. מאים. ישתכחון תמן עשרה. ואמר לא

רס"י

עשרים יצילו שנים מהם או עשרה יצילו ויואל משה: לב אולי ימצאון שם עשרה.
אחד מהם: לא הואלתי. רציתי כמו (שמות 3 כ6) על פחות לא בקשו. אמר, דור המבול

תפסיד רס"ג

לג) וְאֶרְתַּפֵּעַ נוֹר אֱלֹהִים. כְּמֵא פָּרָג' מִן מְכִיאֲטִבְתָּהּ. וְאַבְרָהָם רָגַע אֵלָיו מוֹצֵעָה: יֵט א) תִּים גֵּאֵא אֱלִמְלִכָאן אֵלָיו סְדוּם וְקַת עֲשָׂא. וְלוֹט גֵּאֵלֵס עֲלֵי בְּאַבְהָא. פְּלִמָּא רֵאֵהֶם קֵאֵם תִּלְקֵאֵהֶם. וְסִגְד עֲלֵי וְגֵהָה עֲלֵי אֱלֵאֲרִין: ב) קֵאֵל יֵא סִיִּדְאִי. מִיֵּלֵא אֵלָיו בֵּית עֲבַדְכֵמָא וּבֵיתָא וְאַגְסֵלֵא

אֲחֵבִיל בְּדִיל עֶסְרָא: לֵג וְיִלְךְ יִהְיֶה כַּאֲשֶׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל-אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְוֹמוֹ: וְאַסְתַּלַּק יִקְרָא דִּי. כַּד שִׁיעֵי. לְמַלְלָא עִם אַבְרָהָם. וְאַבְרָהָם תָּב לְאַתְרֵיהּ: ❀ שְׁנֵי בְּסַפְרֵי תִיּוֹן ❀ (שְׁלִישִׁי)

יט ❀ וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים

סְדוּמָה בְּעָרֵב וְלוֹט יָשָׁב בְּשַׁעַר-סְדוּם וַיֵּרֶא-לוֹט וַיִּקַּם לְקִרְאתָם וַיִּשְׁתַּחוּ אֲפָיִם אֲרֻצָּה: וְעָלוּ. תְּרִין מַלְאָכֵי־לְסְדוּם בְּרַמְשָׂא. וְלוֹט יִתִּיב בְּתַרְעָא דְסְדוּם. וְחִזָּא לוֹט וַיִּקַּם לְקִדְמוּתָהוֹן. וְסִגְד עַל אַפּוּהֵי עַל אַרְעָא: ב וַיֹּאמֶר הֲנֵה נָא-אֲדֹנָי סוּרוּ נָא אֶל-בֵּית

רס"ג

הַמַּלְאָכִים תְּדִירִין אֲעָלוּ כְּאַנְשִׁים קְרָאֵם אַנְשִׁים, וְאַעָל לוֹט קְרָאֵם מַלְאָכִים: בְּעָרֵב. וְכִי כָּל כֶּף שָׁהוּ הַמַּלְאָכִים מִחִבְרוֹן לְסְדוּם, אֵלֵא מַלְאָכֵי רַחֲמִים הָיוּ, וּמִמְתִּינִים שְׂמֵא יוֹכַל אַבְרָהָם לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סְנִיגוּרֵי־אֵ: וְלוֹט יָשָׁב בְּשַׁעַר סְדוּם. יָשָׁב כְּתִיב, אוֹתוֹ הַיּוֹם מְנוּהוּ שׁוֹפֵט עֲלֵיהֶם: וַיֵּרֶא לוֹט וַיִּגִּי. מִבֵּית אַבְרָהָם לְמַד לְחֹזֵר עַל הָאוֹרְחִים: ז הֲנֵה נָא אֲדֹנָי. הֲנֵה נָא אַתֶּם אֲדוֹנִים לִי אַחַר שְׁעִבְרַתְּם עָלַי. דָּבָר אַחַר הֲנֵה נָא צְרִיכִים אַתֶּם לְתַת לֵב עַל הָרְשָׁעִים הַלְלוּ שְׂלֵא יִכִּירוּ בְּכֶם. וְזוֹ הִיא עֲצָה נְכוֹנָה: סוּרוּ נָא. עֲקֻמוּ אֶת הַדֶּרֶךְ לְבֵיתִי דֶּרֶךְ עֲקֻלְתוֹן, שְׂלֵא יִכִּירוּ שְׂאֲתֶם נִכְנָסִין שָׁם לְכֶף נְאֻמַּר סוּרוּ (כִּז"ר ז):

הָיוּ שְׂמוּנָה, נֹחַ וּבְנָיו וּנְשֵׁיהֶם וְלֹא הֲצִילוּ עַל דוֹרָם, וְעַל תְּשׁוּעָה עַל יְדֵי צְרוּף כְּבָר בְּקִשׁ וְלֹא מִצָּא: לֵג וְיִלְךְ ה' וַיִּגִּי. כִּיּוֹן שְׁנִשְׁתַּתַּק הַסְּנִיגוּר הִלְךְ לוֹ תְּדִין: וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְוֹמוֹ. נִסְתַּלַּק הַדִּין נִסְתַּלַּק הַסְּנִיגוּר וְהַקְּטִיגוּר מִקְטָרְג, וּלְפִיכֶף (יט ז) וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדוּמָה [בְּעָרֵב] לְהִשְׁחִית. אַחַד לְהִשְׁחִית אֶת סְדוּם וְאַחַד לְהִצִּיל אֶת לוֹט, וְהוּא אוֹתוֹ שָׁבָא לְרַפְאוּת אֶת אַבְרָהָם. וְהַשְּׁלִישִׁי שָׁבָא לְבִשׁוֹר אֶת שְׂרָה, כִּיּוֹן שְׁעֲשָׂה שְׁלִיחוֹתוֹ נִסְתַּלַּק לוֹ: יט ז הַמַּלְאָכִים. וְלִהְלֹךְ קְרָאֵם אַנְשִׁים, כְּשֶׁהָיְתָה שְׂכִינָה עִמָּהֶם קְרָאֵם אַנְשִׁים. דָּבָר אַחַר אֲעָל אַבְרָהָם שְׂכִחוּ גְדוּל וְהָיוּ

תפסיד רס"ג

עֲבַדְכֶם וְלִינוּ וְרָחֲצוּ
רְגְלֵיכֶם וְהִשְׁבַּמְתֶּם
וְהִלַּכְתֶּם לְדַרְכֵיכֶם וַיֹּאמְרוּ
לֹא כִי בָרְחוּב נָלִין: וַאֲמַר
 בְּבָעוּ כְעַן רְבוּנִי. זֹרְרוּ כְעַן. לְבֵית עֲבַדְכֶם
 וּבֵיתוֹ וְאֶסְחוּ רְגְלֵיכֶם. וְתִקְדְּמוּן וְתִהְיוּ
 לְאוֹרְחֶיכֶם. וַאֲמָרוּ לֹא. אֶלְהִין בְּרָחוּבָא
 נְבִית: **וַיַּפְעֲרוּ בָם מְאֹד וַיִּסְרוּ אֵלָיו וַיָּבֹאוּ**
אֶל-בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וּמִצּוֹת אָפֶה
וַיֹּאכְלוּ: וְאֶתְקִיף בְּהוֹן לַחֲדָא. וְזָרוּ לְוֹתִיָּהּ. וְעָלוּ לְבֵיתִיָּהּ. וְעָבַד
 לְהוֹן מִשְׁתֵּיָּא. וּפְטִיר אָפֶה לְהוֹן וְאָכְלוּ: **טָרֶם יִשְׁכְּבוּ**
וְאֲנָשֵׁי הָעִיר אֲנָשֵׁי סְדֹם נִסְבוּ עַל-הַבַּיִת מִנְעָר

אַרְגֻּלְמָא. וְתַדְלָגָא וְתַמְצִיָּא
 לְטְרִיקְמָא. קָאֵלָא לָא. אֵלָא
 נְבִית פִּי אֶלְחַבָּה: (ג) פְּאֵלַח
 עֲלִיהֶמָא גְדָא. פְּמָאֵלָא אֵלִיָּהּ.
 וְדִכְלָא אֵלָיו מְנֻזָּה. וְצָנַע לָהֶם
 מְגֻלְסָא. וְכִיבֹז לָהֶם פְּטִירָא
 פְּאָפְלוּ: (ד) קָבַל אֵן יִנְצָעֵנוּ. אֲדִי
 בְּאֵהֶל אֶלְקָרִיָּהּ. אֵהֶל סְדוּם קָד

— כ"ט —

וְלִינוּ וְרָחֲצוּ רְגְלֵיכֶם. וְכִי בָרְחוּב נָלִין. וְאִין מְסַרְבִּין לְגְדוּל כִּי
 אָדָם לְלוֹן תְּחַלָּה וְאַחַר כֶּף לְרָחוּץ, וְעוֹד
 שְׁחָרִי אֲבָרְהָם אָמַר לָהֶם תְּחַלָּה (יט ז) וְרָחֲצוּ
 רְגְלֵיכֶם. אֵלָא כֶּף אָמַר לוֹט אִם כְּשִׁיבָאוּ
 אֲנָשֵׁי סְדוּם וַיִּרְאוּ שְׂכָבָר רָחֲצוּ רְגְלֵיהֶם,
 וְעָלִילוּ עָלָיו וַיֹּאמְרוּ כֶּבֶר עָבְרוּ שְׁנֵי יָמִים אוֹ
 שְׁלֹשָׁה שָׁבָאוּ לְבֵיתָךְ וְלֹא הוֹדַעְתָּנוּ לְפִיכָךְ
 אָמַר מוֹטָב שְׁתַּעֲבֹבוּ כָּאֵן בְּאֵבֶק רְגְלֵיהֶם
 שְׁיָהוּ נְרָאִין כְּמוֹ שָׁבָאוּ עֲכָשׂוּ, לְפִיכָךְ אָמַר
 לִינוּ תְּחַלָּה וְאַחַר כֶּף רָחֲצוּ: וַיֹּאמְרוּ לֹא.
 לְאֲבָרְהָם אָמְרוּ (יט ט) כֵּן תַּעֲשֶׂה, מְכָאֵן

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: וַיֹּאמְרוּ לֹא. אַע"פ שֶׁאֵין דִּין דְּחִיק וְאֵתִי מְרַחֵק בְּשׁוּרֵק וְצִירִי, כֵּאֵן צִרִיךְ
 לְהִיּוֹת דְּגַשׁ ע"פ הַמוֹסְרָה שֶׁמִּנּוּ ג' דְּגַשִּׁין. עֵינֵין בְּמוֹסְרָה רַבְתִּי וּבַהֲקַדְמַת ׀ אֲדוּנִיָּהוּ ז"ל: - טָרֶם
 יִשְׁכְּבוּ. הַנְּעִימָה בְּטִי"ת דְּטָרֶם וּבְכ"ף דִּישְׁכְּבוּ. כִּי הַזֹּרְקָא וְהַסְּגֵלָה לֹא יִטְעִימוּ כִּי אִם כְּפִי טַעַם
 שׁוֹרֵשׁ הַתִּיבָה. וְכַשְׁתָּאמַר שֶׁכֵּב הֵנָּה הַטַּעַם בְּכ"ף. וְעֵינֵין בְּמַחְבֵּרַת הַתִּיגָאֵן:

תפסיר רס"ג

אחאטו באלבית. מן צ'גיר אלי
 כפיר. גמיע אלקום אלדי פי
 נאחיתתה: ה) פדעו בלוט וקאלו
 לה. אין אלדגאל. אלדי דכילו
 אליך אללילה. אכרגהם
 אלינא. חתי נואקעהם ו) פכ'רג
 לוט. אליהם אלי אלבאב.
 ואג'לק אלמצראע וראה:
 ז) קאל. יא אכזתי לא תסו
 אליהם: ח) הודיא לי אבנתאן.
 לא יערפאן רגל. אכרגהן
 אליכם. ואצנעו בהן מא חסן

ועד-זקן כל-העם מקצה:
 עד לא שכיבו. ואנשי קרתא. אנשי
 סדום אקיפו על ביתא. מעולימא ועד
 סבא. כל עמא מסופיה: ה) ויקראו
 אל-לוט ויאמרו לו אייה
 האנשים אשר-באו אליך
 הלילה הוציאם אלינו
 ונדעה אתם: וקרו ללוט ויאמרו
 ליה. אן גובריא. דאתו לותך בליליא.

אפיקנון לותנא. ונדע יתהון: ו) ויצא אליהם לוט הפתחה
 והדלת סגר אחריו: ונפק לותהון. לוט לתרעא. ודשא אחד
 בתרוהי: ז) ויאמר אל-נא אחי תרעו: ואמר. בבועו בען
 אחי לא תבאשון: ח) הנה-נא לי שתי בנות אשר
 לא-ידעו איש אוציאה-נא אתהן אליכם ועשו
 להן כטוב בעיניכם רק לאנשים האל אל-
 תעשו דבר פי-על-כן באו בצל קרתי: הא בען
 לי תרתין בנן. דלא ידענין גבר. אפיק בען יתהון לותכון. ועבידו להון.
 בדתקין בעיניכון. לחוד. לגובריא האלין לא תעבדון מדעם. ארי על

רס"י

אין בהם: כ) ונדעה אתם. במשפב זכר, כמו
 (פס' ח) אשר לא ידעו איש: ח) האל. כמו האלה:
 כי על כן באו. כי הטובה הזאת תעשו
 לכבודי על אשר באו בצל קרתי, תרגום
 בטלל שרותי, תרגום של-קורה שרותא:

העיר, אנשי רשע, נסבו על הבית. על שהיו
 רשעים נקראים אנשי סדום, כמו שאמר
 הכתוב (יג יג) ואנשי סדום רעים וחטאים: כל
 העם מקצה. מקצה העיר עד הקצה, שאין
 אחד מהם מוחה בידם, שאפלו צדיק אחד

תפסיר רס"ג

ענדכם. עדיא בהולאי אלקום
לא תצנעו שיא. לאננהם דכילו
תחת צ'לאל סקפי: ט) פקאלו
תקדם אלי' ההנא. תים קאלו.
אואחד גא ליסכן מענא צאר
יחכם עלינא. אלאן. נסי אליך
אפת' מנהם. פאלחו עלי' לוט
גדיא. ותקדמו ליכסרו
אלמצראע: י) פמד אלקום
אידיהם. ואדכילו לוט. אליהם
אלי' אלבית. ואגלקו
אלמצראע: יא) ואלקום אלדי'
בבאב אלבית. צ'רבוהם
באלאעשא. מן שאב אלי' שיד

בן עלו בטלל שריתי: ט ויאמרו |
גש-הלאה ויאמרו האחד
בא לגור וישפט שפוט
עתה נרע לך מהם ויפצרו
באיש בלוט מאד ויגשו
לשבר הדלת: ואמרו קרב
להלאה. ואמרו חד אתא לאתותבא
והא דאין דינא. פען. נבאיש לך
מדילהון. ואתקיפו בגוברא בלוט לחדא.
וקריבו למתבר דשא: וישלחו

האנשים את-ידם ויביאו את-לוט אליהם
הביתה ואת-הדלת סגרו: ואושיטו גובריא ית ידיהון.
ואעילו ית לוט. לותהון לביתא. וית דשא אחדו: ואת-
האנשים אשר-פתח הבית הכו בסגורים מקטן
ועד-גדול וילאו למצא הפתח: וית גובריא דבתרע

רס"י

לצדדין בעבורי ואשב אצלך. אתה מליץ על
האורחין, איך מלאך לברך. על שאמר להם
על הבנות, אמרו לו גש הלאה, לשון נחת,
ועל שהיה מליץ על האורחים אמרו האחד
בא לגור, אדם נכרי יחידי אתה בינינו שבאת
לגור, וישפוט שפוט ונעשית מוכיח אותנו:
הדלת. דלת הסובבת לנעול ולפתוח:
יש פתח. הוא החלל שבו נכנסין ויוצאין:
בסגורים. מכת עורון: מקטן ועד גדול.

ט ויאמרו גש הלאה. קרב להלאה, כלומר
התקרב לצדדין והתרחק ממנו, וכן כל
הלאה שבמקרא לשון רחוק, כמו (כמדבר יז ז)
ורח הלאה, (ש"ס כ כז) הנה החצים ממך
והלאה. גש הלאה המשך להלן, כלשון ע"י
טרי"י טי"י ד"י ט"ש [משוף את עצמך ממנו].
ודבר נזיפה הוא לומר אין אנו חוששין לך.
ודומה לו (ישעי ס ב) קרב אליך אל תגש
בי, וכן (ישעי מט ב) גשה לי ואשבה, המשך

תפסיר רס"ג

ועגזו ען וגוד אלבאב:
 יב) קאלו אלקום ללוט. מן לך
 הקנא. מן צהר ובניך ובנאתך.
 וגמיע מא לך פי אלקרניה.
 אכרגה מן הדיא אלמוציע:
 יג) לאנא מהלכין הדיא
 אלמוציע. למא עצים צראכיהם
 בין ידי אללה. פבעת' בנא
 לנהלפיהם: יד) פכ'רג לוט. ופלם
 אצהארה אלמתווגין בנאתה.
 וקאל קומו אכ'רגו מן הדיא

ביתא. מחו בשברריא. מזעירא ועד
 רבא. ולא יאו לאשכחא תרעא:

וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים אֶל־
 לוֹט עַד מִי־לָךְ פֹּה חַתָּן
 וּבְנֵיךָ וּבְנֹתֶיךָ וְכָל אֲשֶׁר־
 לָךְ בָּעִיר הוֹצֵא מִן־

הַמְּקוֹם: וַאֲמָרוּ גְבַרְיָא לְלוֹט. עוֹד
 מָא לָךְ הָכָא. חַתָּנָא וּבְנֵךְ וּבְנֹתֶךָ. וְכָל
 דְּלָךְ בְּקִרְתָּא. אַפִּיק מִן אַתְרָא:

בַּיַּמֹּשְׁתַּיִם אָנַחְנוּ אֶת־הַמְּקוֹם הַזֶּה בַּיַּי־
 גְּדֹלָה צַעֲקַתְּם אֶת־פָּנַי יְהוָה וַיִּשְׁלַחְנוּ יְהוָה
 לְשַׁחֲתָהּ: אַרְי מְחַבְּלִין אָנַחְנָא. ית אתרא הדין. אַרְי סְגִיאת

קבילתהון קדם יי. ושלחנא יי לחבלותה: וַיֹּצֵא לוֹט וַיְדַבֵּר
 אֶל־חַתָּנָיו | לְקַחְתִּי בְנֹתַי וַיֹּאמֶר קוּמוּ צְאוּ
 מִן־הַמְּקוֹם הַזֶּה בַּיַּמֹּשְׁתַּיִם יְהוָה אֶת־הָעִיר
 וַיְהִי כַּמִּצְחָק בְּעֵינַי חַתָּנָיו: ונפק לוט. ומליל עם חתנוהי

— כס"י —

הקטנים התחילו בעברה תחלה, שנאמר
 (פסוק ז) מנער ועד זקן, לפיכך התחילה
 הפרענות מהם: יז עוֹד מִי לָךְ פֹּה. פשוטו
 של־מקרא מי לך עוד בעיר הזאת חוץ
 מאשתך ובנותיך שבבית: חַתָּן וּבְנֵיךָ
 וּבְנֹתֶיךָ. אם יש לך חתן או בנים ובנות

הוצא מן המקום: וּבְנֵיךָ. בני בנותיך
 הנשואות. ומדרש אגדה עוד מאחר שעושין
 נבלה בזאת מי לך פתחון פה ללמד סניגוריא
 עליהם, שכל הלילה היה מליץ עליהם
 טובות, קרי ביה מי לך פה: יז חַתָּנָיו. שתי
 בנות נשואות היו לו בעיר: לוקחי בנותיו.

זלך הדקדוק: וַיְדַבֵּר אֶל חַתָּנָיו. וידבר בשופר ואין כאן פסיק: קומו צאו. הצד"י דגש
 ע"פ המוסרה:

תפסיד רס"ג

אלמוציע. לאן אללה מוהלכה. פכאן ענדקם כאללאעב: טו) פלמא כאן ענד טלוע אלפגר. אלחו אלמלאיפה עלי לוט קאילין. קם כיד' זוגתך. ואבנתיך אלמוגודתין. פילא תנסאף בדעב אהל אלבלה: טז) פתלבת' ואמסך אלקום בידה וביד זוגתה ואבנתיה. בשפקה' אללה עליה. ואכרגוה וודעוה כארג אלקרניה: יז) פלמא אכרגאה אלי' ברא. קאל לה אנג בנפסך. לא

נְסִבִי בְּנִתְיָהּ. וְאָמַר קוֹמוּ פוּקוּ מִן אֶתְרָא
הָדִין. אָרִי מַחְבִּיל יִי יְת קַרְתָּא. וְהוּה
כְּמַחֲיִיד בְּעֵינֵי חֲתָנוּהֵי: טו וְכִמוֹ
הַשָּׁחַר עָלָה וַיֵּאֵיצוּ
הַמַּלְאָכִים בְּלוֹט לֵאמֹר
קוּם קַח אֶת-אִשְׁתְּךָ וְאֶת-

שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאֹת פֶּן-

תִּסְפָּה בְּעֵזֶן הָעִיר: וְכַמְּסַק
צַפְרָא הָוה. ודחיקו מלאכי' בלוט

למימר. קום דבר ית אתתך.

וְיַת תַּרְתִּין בְּנֶתְךָ דְאִשְׁתְּכָחָא מְהֵימְנָן עִמְךָ. דְלִמָּא תִּלְקִי בְּחוּבֵי

קַרְתָּא: טז וַיִּתְּמַהֲמָהּ | וַיַּחְזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ

וּבְיַד-אִשְׁתּוֹ וּבְיַד שְׁתֵּי בְנֹתָיו בְּחִמְלַת יְהוָה

עָלָיו וַיֵּצְאֵהוּ וַיִּנְחֵהוּ מִחוּץ לָעִיר: וְאֶת-עַפְבִּי וְאֶת-קִיפּוֹ

גְּבֵרֵיָא בְּיָדָהּ וּבְיַד אֶתְתֵּיהּ. וּבְיַד תַּרְתִּין בְּנִתְיָהּ. בְּדָחַס יִי עֲלוּהֵי.

וְאֶפְקוּהֵי וְאִשְׁרֵיהֵי מִבְּרָא לְקַרְתָּא: ספרי בספרי תס"ו וַיְהִי

כְּהוֹצִיאִם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְטָא עַל-

נַפְשֶׁךָ אֵל תִּבְיֹט אַחֲרֶיךָ וְאֶל-תַּעֲמֹד בְּכָל-

— רס"י —

שאוותן שבבית היו ארוסות להם: טו וַיֵּאֵיצוּ. פתרגומו ודחיקו מהרה: הַנִּמְצָאוֹת. הפזמנות לך בבית להצילם. ומדרש אגדה יש, וזה ישובו של-מקרא: תִּסְפָּה. תהיה בלה. (דנ"ס ז יז) עד תם כל הדור, מתרגם עד דספ כל דרא: טז וַיִּתְּמַהֲמָהּ. כדי להציל את ממונו: וַיַּחְזִיקוּ. אָחַד מֵהֶם הָיָה שְׁלִיחַ לְהַצִּילוֹ, וְחִבְרוּ לְהַפּוֹךְ אֶת סְדוֹם, לְכַף נְאֻמָּר (פסוק יז) וַיֹּאמֶר הַמַּלְטָא, וְלֹא נְאֻמָּר וַיֹּאמְרוּ: יי הַמַּלְטָא עַל נַפְשֶׁךָ. דַּיָּךְ לְהַצִּיל נַפְשׁוֹת, אֵל תַּחֲוֹס עַל הַמּוֹזֵן: אֵל תִּבְיֹט אַחֲרֶיךָ. אַתָּה הַרְשַׁעְתָּ עִמָּהֶם, וּבְזָכוֹת אֲבָרְהָם אַתָּה נְצוּל,

תפסיר רס"ג

תלתפית וראך. ולא תקוף פי שי
מן אלמרג. ותכלין אלי אלגבל
כילא תנסאף: יח) פקאל לוט
להמא. לא יא רסול אללה:
יט) הודיא קד וגד עבדך
חציאא ענדך. ופתרת פצ'לך.
אלד' צנעתה מעי. לתחי נפסי.
ואנא לא אטיק אלתיכ'לן אלי
אלגבל. כילא תלחקני אלמנייה
פאהלך: כ) הודיא הד'ה אלקר'יה

הַפֶּכֶר הַהָרָה הַמֵּלֵט פֶּן-

תִּסְפָּה: וְהָיָה כִּד אֲפִיק יְתֵהוּן לְבָרָא.

וְאָמַר חוּס עַל נַפְשְׁךָ. לֹא תִסְתַּכִּי
לְאַחֲרֶיךָ. וְלֹא תִקּוּם בְּכָל מִישְׂרָאֵל.
לְטוֹרָא אֲשֶׁתִּיזָב דְּלִמָּא תִלְקִי:

וַיֹּאמֶר לוֹט אֱלֹהִים אֵל-

נָא אֲדֹנָי: וַיֹּאמֶר לוֹט לְהוֹן. בְּבָעוּ יְיָ:

הִנֵּה-נָא מָצָא עַבְדְּךָ חֵן

בְּעֵינֶיךָ וַתַּגְדֵּל חַסְדְּךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי

לְהַחֲיוֹת אֶת-נַפְשִׁי וְאֲנֹכִי לֹא אוֹכֵל לְהַמְלִיט

הַהָרָה פֶּן- תִּדְבַקְנִי הָרָעָה וּמָתִי: הָא כְּעַן. אֲשַׁבַּח

עבדך רחמין קדמך. ואסגיתא טיבותך. דעבדת עמי. לקיימא ית
נפשי. ואנא. לית אנא יכיל לאשתיוזבא לטורא. דלמא תערענני

בשטא ואמות: **הִנֵּה-נָא הָעִיר הַזֹּאת קָרְבָּה לְנוֹס**

— כס"י —

שְׁבֻנְקִיָּהֶם: יח אל נא אדני. רבותינו אמרו
שם זה קדש, שנאמר בו להחיות את נפשי,
מי שיש בידו להמית ולהחיות. ותרגומו
בבעו כען ה': אל נא. אל נא תאמר אלי
להמלט ההרה: נא. לשון בקשה יט פן
תדבקני הרעה. פשהייתי אצל אנשי סדום
היה הקדוש ברוך הוא רואה מצעשי ומעשי
בני העיר, והייתי נראה צדיק וכדאי להנצל,
וכשאבא אצל צדיק אני פרשע. וכן אמרה
הצרפית לאליהו (מ"ח י"ח) כי באת אלי
להזכיר את עוני, עד שלא באת אצלי היה
הקדוש ברוך הוא רואה מצעשי ומעשי עמי
ואני צדקת ביניהם, ומשבאת אצלי לפי

איך כדאי לראות בפרענותם ואתה נצול:
בְּכָל הַפֶּכֶר. כפר הירדן: **הַהָרָה הַמֵּלֵט.**
אצל אברהם ברח, שהוא יושב בהר, שנאמר
לעיל (יז ט) ויעתק משם ההרה. ואף עכשיו
היה יושב שם, שנאמר (יג ג) אל המקום
אשר היה שם אהלה בתחלה, ואף על פי
שכתוב (סס יח) ויאהל אברהם וגוי, אהלים
הרבה היו לו ונמשכו עד חברון: **הַמֵּלֵט.**
לשון השמטה, וכן כל המלטה שבמקרא
סימוליי"ר [להנצל] זלע"ז וכן (ישעי כו ז)
והמליטה זכר, שנשמת העבר מן הרחם,
(סללים קנד ז) בצפור נמלטה, (ישעי מו ז) לא
יכלו מלט משא, להשמיט משא הרעי

תפסיר רס"ג

קריבה. אן אהרב אליהא וְהִי צְגִירָה. אַתְּכִלְץ אֱלִיהָ וְעָלִי אַנְהָא צְגִירָה וְתַחֲיָא נַפְסִי: (כא) קאל לה. הוּדִיא קד שפֿעַתְךָ פִּי הִדִּיא אֲלֵאמֵר אִיצִיא. לֵלֵא אַקְלָב אֱלֶקְרִיָה. אֲלֵתִי סֵאלַת עֲנָהּ: (כב) אַסְרַע תְּכִלְץ אֱלִי תִים. פֿאַנִּי לֵא

שָׁמָּה וְהוּא מִצְעָר אִמְלֻטָּה
נָא שָׁמָּה הֲלֵא מִצְעָר הוּא

וְתַחֲי נַפְשִׁי: הָא כְּעֵן. קַרְתָּא הָדֵא
קַרִיבָא. לְמַעַרְק לְתַמְנָן וְהִיא זְעִירָא.
אַשְׁתִּיזֵב כְּעֵן לְתַמְנָן. הֲלֵא זְעִירָא. הִיא
וְתַתְּקִיִּים נַפְשִׁי: (רביעי) כַּא וַיֹּאמֶר

אֵלָיו הִנֵּה נִשְׂאתִי פְּנִיךָ גַם לְדַבֵּר הַזֶּה לְבִלְתִּי
הַפְּכִי אֶת־הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: וַאֲמַר לִיהִ. הָא נְסִיבִית
אַפְךָ. אַף לְפַתְגָּמָא הַדִּין. בְּדִיל. הֲלֵא לְמַהֲפְכִי יֵת קַרְתָּא דְּבַעִיתָא
עֲלֵה: כַּב מֵהַר הַמְּלִט שָׁמָּה כִּי לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת

רס"י

וְאוֹתָהּ שְׁנָה הֵיחָדָה שְׁנַת הַפְּלִגָּה, וּכְשֶׁנְּחָרְבָה
סְדוּם הָיָה אַבְרָהָם בֶּן תְּשַׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה,
הָרִי מְדוֹר הַפְּלִגָּה עַד כְּאֵן חֲמִשִּׁים וְשֵׁתַיִם
שָׁנָה, וְצוּעַר אַחֲרָה יְשִׁיבְתָהּ אַחֲרֵי יְשִׁיבַת
סְדוּם וְחִבְרוֹתֶיהָ שָׁנָה אַחַת, הוּא שְׁנַאֲמַר
אִמְלֻטָּה נָא, נָא בְּגִימְטְרִיא חֲמִשִּׁים וְאַחַת:
הֲלֵא מִצְעָר הִיא. וְהֵלֵא עֲוֹנוֹתֶיהָ מוֹעֲטִין,
וְיִכּוֹל אֲתָה לְהִנְיָחָהּ: וְתַחֲי נַפְשִׁי. בְּהֵ זֶה
מְדַרְשׁוֹ, וּפְשׁוּטוֹ שְׁלִי-מְקַרָא הֲלֵא עִיר קְטַנָּה
הִיא, וְאַנְשִׁים בְּהֵ מְעַט, אִין לָךְ לְהַקְפִּיד אָם
תְּנִיחָנָה וְתַחֲי נַפְשִׁי בְּהֵ: כַּא גַּם לְדַבֵּר הַזֶּה.
לֹא דִיךָ שְׂאֲתָה נְצוּל, אֲלֵא אַף כָּל הָעִיר
אַצִּיל בְּגִלְלָךְ: הַפְּכִי. הוֹפֵךְ אָנִי, כְּמוֹ (מס ס)
עַד בּוֹאִי, (טז יג) אַחֲרֵי רוֹאִי, (יז יט) מְדִי
דְּבָרִי בּוֹ: כַּב כִּי לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת. זְהוּ

מְעַשִּׂיךְ אָנִי רְשָׁעָה: כִּי הָעִיר הַזֹּאת קְרוּבָה.
קְרוּבָה וְיְשִׁיבְתָהּ נְתִישְׁבָה מְקֻרֹב, לְפִיכָךְ לֹא
נְתַמְלָאָה סֵאלַתָּה עֲדִיין. וְמָה הִיא קְרִיבָתָה,
מְדוֹר הַפְּלִגָּה שְׁנַתְּפִלְגוּ הָאֲנָשִׁים וְהַתְּחִילוּ
לְהַתְּיָשֵׁב אִישׁ אִישׁ בְּמִקְוֹמוֹ, וְהִיא הֵיחָדָה
בְּשַׁנַּת מוֹת פְּלִגָּה, וּמִשָּׁם וְעַד כְּאֵן חֲמִשִּׁים
וְשֵׁתַיִם שָׁנָה, שְׁפִלְגָּה מֵת בְּשַׁנַּת אַרְבָּעִים
וְשִׁמוֹנָה לְאַבְרָהָם. בְּיַצֵּד, פְּלִגָּה חִי (לְטִיל יא יט)
אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת רְעוּ מְאֵתִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה,
צָא מִהֶם שְׁלִשִׁים וְשֵׁתַיִם כְּשֶׁנְּלַד שְׁרוּג,
וּמִשְׁרוּג עַד שְׁנִלְד נְחוֹר שְׁלִשִׁים, הָרִי שְׁשִׁים
וְשֵׁתַיִם, וּמִנְחוֹר עַד שְׁנִלְד תְּרַח עֶשְׂרִים
וְתִשְׁעֵי, הָרִי תִשְׁעִים וְאַחַת, וּמִשָּׁם עַד שְׁנִלְד
אַבְרָהָם שְׁבַעִים, הָרִי מְאָה שְׁשִׁים וְאַחַת, תֵּן
לְהֶם אַרְבָּעִים וְשִׁמוֹנָה הָרִי מְאֵתִים וְתִשְׁעֵי.

וְזִלְקֵי הַדְּקָדוּקָה: כִּי אִמְלֻטָּה נָא. לְחוֹד מְלֻרַע. וְחַד מְלַעִיל אִמְלֻטָּה נָא וְאֵרָאָה אֶת אַחִי (מַהֲרִי"ב):
נָא. הַנּוֹיִן דְּגַשׁ בְּכָל סְפָרִי תִימָן. וְכ"כ אֹר תוֹרָה מִשָּׁם סְפָרִי סְפָרֵד. וְאִין בּוּזָה טַעַם וּקְבַלְתֶּם
תְּכַרִּיעַ: הֲלֵא מִצְעָר כְּתוּב בְּתִיגְאָן, בְּתַאג פְּתַח: כַּא לְבִלְתִּי הַפְּכִי. הַכ"ף דְּגַשׁ מִפְּנֵי הַקִּמְץ שֶׁהוּא
חֲטָף שְׂדִינּוּ כַּדִּין תְּנוּעָה קְטַנָּה, וְלֹא דְמִי לְתִיבַת מִירְדִי בּוֹר, רַדְפִי טוֹב. שְׁשֵׁם הַקִּמְץ רַחֵב מִפְּנֵי
הַמְּאָרִיךְ מִשָּׂא"כ כְּאֵן. וְדַכּוּתָהּ וִי"י יְגִיָּה חֲשֻׁכִי:

שְׂמִי הַמְּדִיר (א) אִמְלֻטָּה נָא. הַמ' בְּקִמְץ לְכַד וְהַשּׁוֹא שְׁבַלמ"ד נַע.

תפסיר רס"ג

אָטִיק אַן אַצנע שײַא. אַלִי אַן
תִּדְכִּלְהָא. לְדִלְךָ סְפִיט
אַלְקָרִיָּה זָגִיר: כַּג) אַלְשִׁמֶס
כִּרְגָת עֲלֵי אַלְאָרִץ. וְלוֹט דְכִל
אַלִי זָגִיר: כַּד) וְאַלְלָה. אַמְטֵר
עֲלֵי סְדוּם וְעַמּוֹרָה כְּבָרִית
וְנָאֵר מִן עַנְדָּה מִן אַלְסָמָא:
כַּד) פִּקְלָב תִּלְךְ אַלְקָרִי. וְסֵאִיר

דְּבַר עַד-בְּאֵךְ שָׁמָּה עַל-
בֵּן קָרָא שֵׁם-הָעִיר צוֹעֵר:
אוֹחֵי אֲשֶׁתֵּיב לְתַמּוֹן. אָרִי לֹא אִפּוֹל
לְמַעַבְד פִּתְגָמָא. עַד מִיתְךָ לְתַמּוֹן. עַל
בֵּן: קָרָא שָׁמָּה דְקָרְתָא צוֹעֵר:
כַּג הַשָּׁמַשׁ יֵצֵא עַל-הָאָרֶץ
וְלוֹט בָּא עֲבָרָה: שְׂמֵשָׁא נִפְק

עַל אַרְעָא. וְלוֹט עַל לְצוֹעֵר: כַּד) **וַיְהוֹה הַמְטִיר עַל-סְדוּם**
וְעַל-עַמּוֹרָה גִּפְרִית וְאִשׁ מֵאֵת יְהוָה מִן-
הַשָּׁמַיִם: וַיִּי. אַמְטֵר עַל סְדוּם. וְעַל עַמּוֹרָה גּוֹפְרִיתָא וְאִשְׁתָּא. מִן
קָדָם יִי מִן שָׁמַיָא: כַּד) וַיַּהֲפֹךְ אֶת-הָעָרִים הָאֵל וְאֵת

— רס"י —

בְּיוֹם כְּשֶׁהַחֲמָה מוֹשְׁלַת לֹא הָיִינוּ חֲרָבִים,
לְפָךְ פְּתִיב וּכְמוֹ הַשְּׁחַר עֲלָה וְנִפְרַע מֵהֶם
בְּשַׁעַה שְׁהַחֲמָה וְהַלְבְּנָה מוֹשְׁלִים: **הַמְטִיר**
וַיִּי **גִּפְרִית וְאִשׁ**. בְּתַחֲלָה מְטֵר וְנִעְשָׂה
גִּפְרִית וְאִשׁ: **מֵאֵת ה'.** דְרָךְ הַמְקַרְאוֹת לְדְבַר
כַּג, כְּמוֹ (ד כג) נָשִׁי לְמָה, וְלֹא אָמַר נָשִׁי. וְכֵן
אָמַר דָּוָד (מ"א ט ג) קָחוּ עִמְכֶם אֶת עֲבָדֵי
אֲדוֹנֵיכֶם, וְלֹא אָמַר עֲבָדֵי, וְכֵן אַחְשׁוּרוֹשׁ אָמַר
(אסתר ט ט) בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ, וְלֹא אָמַר בְּשֵׁמִי. אַף
כֵּן אָמַר מֵאֵת ה' וְלֹא אָמַר מֵאֵתוֹ: **מִן**
הַשָּׁמַיִם. וְהוּא שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב (איוב לו ט) כִּי
בָּם יִדִּין עַמִּים וַיִּי, כְּשֶׁבֵּא לְיִסֵּר הַבְּרִיּוֹת
מִבְּיַא עֲלֵיהֶם אִשׁ מִן הַשָּׁמַיִם כְּמוֹ שְׁעֵשָׂה
לְסְדוּם, וּכְשֶׁבֵּא לְהוֹרִיד הַפֶּן מִן הַשָּׁמַיִם
לְיִשְׂרָאֵל (שמות טז ד) הִנְנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם
מִן הַשָּׁמַיִם: כַּד) **וַיַּהֲפֹךְ אֶת הָעָרִים וְאֵת**
אַרְבַּעְתָּן יוֹשְׁבוֹת בְּסֻלַּע אֶחָד וְהַכְּכָן מִלְמַעְלָה

עֲנִשׁוֹן שְׁלִי-מִלְאָכִים, עַל שְׂאֵמֵרוֹ (פסוק יג) כִּי
מִשְׁחִיטִים אֲנִינּוֹ, וְתִלּוּ הַדְּבַר בְּעֶצְמוֹ, לְפִיכֹף
לֹא זֶוּ מִשֵּׁם עַד שְׁהוֹקְקוּ לֹמַר שְׂאִין הַדְּבַר
בְּרִשׁוֹתָן: **כִּי לֹא אוֹכֵל.** לְשׁוֹן יְחִיד, מִכָּאֵן
אַתָּה לְמַד שְׁהֶאֱחָד הוֹפֵךְ וְהֶאֱחָד מִצִּיל, שְׂאִין
שְׂנֵי מִלְאָכִים נִשְׁלָחִים לְדְבַר אֶחָד: **עַל בֵּן**
קָרָא שֵׁם הָעִיר צוֹעֵר. עַל שֵׁם (פסוק כ)
וְהִיא מִצְעָר: כִּי וְה' הַמְטִיר. כָּל מְקוֹם
שְׂנֵאֲמֵר וְה' הוּא וּבֵית דִּינּוֹ: **הַמְטִיר עַל**
סְדוּם. בְּעֵלוֹת הַשְּׁחַר, כְּמוֹ שְׂנֵאֲמֵר לְעִיל
(פסוק טו) וּכְמוֹ הַשְּׁחַר עֲלָה, שְׁעָה שְׁהַלְבְּנָה
עוֹמֶדֶת בְּרָקִיעַ עִם הַחֲמָה, לְפִי שְׁהִיו מֵהֶם
עוֹבְדִין לַחֲמָה וּמֵהֶם לְלִבְנָה, אָמַר הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא אִם אֶפְרַע מֵהֶם בְּיוֹם יְהִיו עוֹבְדֵי
לְבָנָה אוֹמְרִים אֵלּוּ הֵיךְ בְּלִילָה כְּשֶׁהַלְבְּנָה
מוֹשְׁלַת לֹא הָיִינוּ חֲרָבִין, וְאִם אֶפְרַע מֵהֶם
בְּלִילָה יְהִיו עוֹבְדֵי הַחֲמָה אוֹמְרִים אֵלּוּ הֵיךְ

תפסיר רס"ג

כָּל-הַכֹּפֶר וְאֵת כָּל-יֹשְׁבֵי
הָעָרִים וְצִמַח הָאֲדָמָה: וְהִפְךָ
יָת קְרוּיָא הָאֵלִין. וְיָת כָּל מִיִּשְׂרָאֵל. וְיָת
כָּל יְתֵבֵי קְרוּיָא. וְצִמְחָה דְאֶרְעָא:
כִּי וַתִּבֶט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו
וַתְּהִי נֹצֵיב מְלַח: וְאִסְתַּכִּיָּאת
אֶתְתִּיָּה מִבְּתְרוּהִי. וְהָוֹת קָמָא דְמִלְחָא:
כִּי וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבֹקֶר
אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-עָמַד שָׁם

אלמרג. וגמיע ספאנהא. חתי
נבאתהא: כו) פאלתפתת זוגתה
מן וראה. פצארת נצבה מלה:
כו) פאלג אברהים באלגדאה.
אלי אלמוצע. אלדי וקף פיה
בין ידי אללה: כח) פאטלע עלי
וגה סדום ועמורה. וסאיר בלד
אלמרג. פנציר. פאדיא
בדכאנה קד צעד. פדכאן
אלאתון: כט) פלמא אהלך
אללה קרי אלמרג. דכר אללה
אברהים. פכילץ לוט מן וסט

אֶת-פְּנֵי יְהוָה: וְאֶקְדִּים אַבְרָהָם בְּצַפְרָא. לְאֶתְרָא. דְשִׁמִּישׁ תַּמָּן
בְּצִלוֹ קָדָם יי: כה וַיִּשְׁקֹף עַל-פְּנֵי סָדָם וְעַמְרָה וְעַל
כָּל-פְּנֵי אֶרֶץ הַכֹּפֶר וַיֵּרָא וְהִנֵּה עָלָה קִיטֹר
הָאָרֶץ כְּקִיטֹר הַכֹּבֶשֶׂן: וְאִסְתַּכִּי. עַל אִפֵּי סָדָם וְעַמְרָה. וְעַל
כָּל אִפֵּי אֶרֶץ מִיִּשְׂרָאֵל. וְחִזָּא. וְהָא סְלִיק תַּנְנָא דְאֶרְעָא. כְּתַנְנָא
דְאֶתוּנָא: כט וַיְהִי בְשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת-עָרֵי הַכֹּפֶר
וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת לוֹט
מִתּוֹךְ הַהִפְכָּה בְּהִפְךָ אֶת-הָעָרִים אֲשֶׁר-יָשָׁב

רס"י

בלט"ז: כבשן. חפירה ששורפין בה את
האבנים לסיד, וכן כל כבשן שבתורה:
כט וזכור אלהים את אברהם. מהו
זכירתו של-אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט
יודע ששרה אשתו של-אברהם, ושמע
שאמר אברהם במצרים על שרה (יז יט)
אחותי היא, ולא גלה הדבר, שהיה חס עליו,

למטה, שנאמר (ויז כח ט) בחלמיש שלח
ידו וגוי: כו ותבט אשתו מאחוריו. מאחוריו
של-לוט: ותהי נציב מלח. במלח הטאה
ובמלח לקתה. אמר לה תני מעט מלח
לאורחים הללו, אמרה לו אף המנהג הרע
הזה אתה בא להנהיג במקום הזה:
כח קיטור. תמור של-עשן טוק"ס [לפיד]

תפסיר רס"ג

אלמקלב. בעד מא קלב
אלקרי. אלתני כאן לוט
יסכנהא: ל) פצעד לוט מן זג'ר
ואקאם פי אלגבל. ואבנתיה
מעה. אד' כיאף אן יקים פי
זג'ר. פאקאם פי אלמג'ארה הו
ואבנתיה: לא) פקאלת
אלכברי. לאלצג'רי אן אבינא
שיד. וליס רג'ל פי אלבלד אן
ידכ'ל עלינא. פסביל אלנסא:
לב) תעאלי נסקי אבינא.
כימרא ונציאגעה. ונסתבקי
מנה נסלא: לג) פסקתא

בְּהֵן לֹוט: והוה. בחבלות יי ית קרוי
מישרא. ודכיר יי ית אברהם. ושלח ית
לוט מגו הפיקתא. פד הפך ית קרויא.
דהוה יתיב בהון לוט: ל ויעל לוט
מצוער וישב בהר ושתיו
בנתיו עמו כי ירא לשבת
בצוער וישב במערה הוא
ושתיו בנתיו: וסליק לוט מצוער
ויתיב בטורא. ותרתינ בנתיה עמיה. ארי
דחיל למתב בצוער. ויתיב במערתא.

הוא ותרתינ בנתיה: לא) ותאמר הבכירה אל-הצעירה
אבינו זקן ואיש אין בארץ לבוא עלינו בדרך
כל-הארץ: ואמרת רבתא. לזעירתא אבונא סיב. וגבר לית
בארעא למיעל עלנא. פאורח כל ארעא: לב) לכה נשקה
את-אבינו יין ונשכבה עמו ונחיה מאבינו
זרע: איתא נשקי ית אבונא. חמרא ונשכוב עמיה. ונקיים מאבונא
בנין: לג) ותשקין את-אביהן יין בלילה הוא
ותבא הבכירה ותשכב את אביה ולא ידע

רס"י

המבול: לג ותשקין יגוי. יין נודמן להן
במערה להוציא מהן שני אמות: ותשכב
את אביה. ובצעירה פתיב (פסוק לב) ותשכב
עמו. צעירה לפי שלא פתחה בזנות אלא
אחותה למדתה. חסר עליה הכתוב ולא

לפיכך חס הקדוש ברוך הוא עליו: ל כי ירא
לשבת בצוער. לפי שהיתה קרובה לסדום:
לא אבינו זקן. ואם לא עכשיו אימתי שמא
ימות או יפסוק מלהוליד: ואיש אין בארץ.
סבורות היו שכל העולם נחרב כמו בדור

תפסיר רס"ג

אביהמא. כימרא פי תלך אללילה. פקאמת אלכברי וציאגעתה. ולם יעלם בניאמהא וקיאמהא: לד) ולמא כאן מן גיד. קאלת אלכברי ללצגרי. הודיא קד ציאגעת אמס אבי. תעאלי נסקיה כימרא אללילה. וציאגעיה. ונסתבקי מנה נסלא: לה) פסקתא פי תלך אללילה. אביהמא כימרא. וקאמת אלצגרי וציאגעתה. ולם יעלם בניאמהא וקיאמהא: לו) פחמלתא. אבנתא לוט מן אביהמא: לו) פולדת אלכברי אבנא. ואסמתה מואב. הו אבו

בְּשֹׁכְבָהּ וּבְקוֹמָהּ: וְאִשְׁקִיָּאָהּ יֵת
אָבוּהוּן. חֲמֵרָא בְּלִילִיָּא הוּא. וְעַלְת
רַבְתָּא וּשְׂכִיבַת עִם אָבוּהָא. וְלֹא יָדַע
בְּמִשְׁכָּבָהּ וּבְמִקְיָמָהּ: לָד וַיְהִי
מִמַּחֲרָת וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה
אֶל-הַצְּעִירָה הִן-שָׁכַבְתִּי
אִמְשׁ אֶת-אָבִי נִשְׁקָנוּ יַיִן
גַּם-הַלַּיְלָה וּבָאִי שְׂכָבִי
עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאֲבִינוּ זֶרַע:
 וְהָוָה בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי. וְאִמְרַת רַבְתָּא
 לִזְעִירָתָא. הָא שְׂכִיבִית רַמְשֵׁי עִם אָבָא.
 נִשְׁקִינִיָּה חֲמֵרָא אַף בְּלִילִיָּא. וְעוֹלֵי שְׂכּוּבֵי עֲמִיָּה. וְנִקְיִים מֵאֲבוּנָא בְּנִין:
לָד וַתִּשְׁקִינֵן גַּם בְּלִילָהּ הִהוּא אֶת אַבְיָהֶן יַיִן
וַתִּקַּם הַצְּעִירָה וַתִּשְׁכַּב עִמּוֹ וְלֹא-יָדַע בְּשֹׁכְבָהּ
וּבְקוֹמָהּ: וְאִשְׁקִיָּאָהּ. אַף בְּלִילִיָּא הִהוּא. יֵת אָבוּהוּן חֲמֵרָא. וְקַמַת
זְעִירָתָא וּשְׂכִיבַת עֲמִיָּה. וְלֹא יָדַע בְּמִשְׁכָּבָהּ וּבְמִקְיָמָהּ: לָד וַתַּהַרְיֵן
שְׁתֵּי בָנוֹת-לוֹט מֵאֲבִיָּהֶן: וְעַדִּיאָהּ. תַּרְתִּין בָּנַת לוֹט
מֵאֲבוּהוּן: לָד וַתֵּלֶד הַבְּכִירָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מוֹאֵב

— רס"י —

מאכילים אותו מבושרו: לו ותהרין וגי. אף על פי שאין האשה מתעברת מביאה ראשונה, אלו שלטו בעצמן והוציאו ערוותן לחוץ ונתעברו מביאה ראשונה: לו מואב. זו שלא היתה צנועה פרשה שמאביה הוא, אבל צעירה קראתו בלשון נקיה וקבלה

פירש גנותה. אבל בכירה שפתחה בזנות פרסמה הכתוב במפורש: ובקומה. של-בכירה נקוד, לומר הרי הוא כאלו לא נכתב, לומר שבקומה ידע ואף על פי כן לא נשמר ליל שני מלשתות (אמר רבי לוי כל מי שהוא להוט אחר בלמוס של-עריות לסוף

תפסיר רס"ג

אלמואבין אלי אליום:
 (לח) ואלצגרי' הי איציא ולדת
 אבנא. ואסמתה אבן עמי. הי
 אבי בני עמון אלי אליום:
 כ א) תם רחל מן תם
 אברהים. אלי בלד אלקבלה.
 ואקאם בין רקים ובין
 אלג'פאר. וסכן פי אלכלוין:
 ב) פקאל אברהים. ען שרה
 זוגתה הי אכתי פבעת'
 אבימלך מלך אלכלוין
 פאכ'ד'א: ג) פגא מלך אללה.
 אלי אבימלך פי חלם אלליל.
 וקאל לה. אנך מאית בסבב
 אלמראה אלתי אתכ'ד'תהא.

הוא אבי-מואב עד-היום:

וילידת רב־תא בר. וקרת שִׁמְיָה מוֹאֵב.
 הוא אבוהון דמוֹאֲבָאֵי עד יומא דין:

והצעירה גם-הוא ילדה

בין ותקרא שמו בין-עמי

הוא אבי בני-עמון עד-

היום: וזעירתא אף היא ילידת בר.

וקרת שִׁמְיָה בר עמי. הוא אבוהון דבני

עמון עד יומא דין: ס

כ ויסע משם אברהם

ארצה הנגב וישב בין-

קדש ובין שור ויגר בגרר: ונטל מתמן אברהם לארע

דרומא. ויתיב בין רקם ובין חגרא. ואתותב בגרר: ז ויאמר

אברהם אל-שרה אשתו אחתי הוא וישלח

אבימלך מלך גרר ויקח את-שרה: ואמר אברהם.

על שרה אתתיה אחת היא. ושלח. אבימלך מלכא דגרר. ודבר ית

שרה: ויבא אלהים אל-אבימלך בחלום

הלילה ויאמר לו הנך מת על-האשה אשר-

— רס"י —

משם. דבר אחר להתרחק מלוט שיצא עליו
 שם רע שבא על בנותיו: ז ויאמר אברהם.
 כאן לא נטל רשות אלא על פרוחה שלא
 בטובתה לפי שכבר לקחה לבית פרוחה על
 ידי בן: אל שרה אשתו. על שרה אשתו.

שכר בימי משה, שנאמר בבני עמון (דברי ז יט)
 אל תתגר בם כלל, ובמואב לא הזהיר אלא
 שלא ילחם בם, אבל לצערן התיר לו:

כ ויסע משם אברהם. פשראה שחרבו
 הכרבים ופסקו העוברים והשבים נסע לו

תפסיר רס"ג

לְקַחְתָּ וְהוּא בְעֵלְתָּ בְעַל:

וְאַתָּה מִימַר מִן קֶדֶם יי לֹת אַבְימֶלֶךְ
בְּחֹלְמָא דְלִילְיָא. וְאָמַר לִיה. הָאֵת
מָאִית עַל עֵיֶסְק אַתְתָּא דְדַבְרָתָא. וְהִיא

אַתְתָּ גְבַר: ד וְאַבְימֶלֶךְ לֹא

קָרַב אֵלָיָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי

הַגֹּי גַם-צַדִּיק תְּהַרְגֵנּוּ:

וְאַבְימֶלֶךְ. לֹא קָרַיב לְוֹתָהּ. וְאָמַר. יי הָעַם אַף זְכָאֵי תַקְטוּל:

ה הֲלֹא הוּא אָמַר-לִי אַחֲתִי הוּא וְהִיא-גַם-הוּא

אָמְרָה אַחִי הוּא בְּתָם-לְבָבִי וּבְנִקְיוֹן פִּי

עָשִׂיתִי זֹאת: הֲלֹא הוּא אָמַר לִי אַחֲתִי הִיא. וְהִיא אַף הִיא אָמְרָת

אַחִי הוּא. בְּקִשְׁיֹטוֹת לְבָבִי. וּבְזָפָאוֹת יְדֵי עֲבָדִית דָּא: ד וַיֹּאמֶר

אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּחֹלֶם גַּם אֲנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי בְּתָם-

לְבָבְךָ עָשִׂיתָ זֹאת וְאַחֲשֹׁךְ גַּם-אֲנֹכִי אוֹתְךָ

מִחֲטוֹ-לִי עַל-כֵּן לֹא נִתְתִּיךָ לְנֹגַע אֵלָיָה: וְאָמַר

לִיה יי בְּחֹלְמָא. אַף קֶדְמִי גְלִי אָרִי בְּקִשְׁיֹטוֹת לְבָךְ עֲבַדְתָּ דָּא. וּמִנְעִית

כ"ט

וּכְיֹצֵא בּוּ (ש"ס ד יט) אֶל הַלְקֹחַ אֲרוֹן יוֹגִי וְאֶל
מוֹת חֲמִיָּה, שְׁנִיָּהֶם בְּלִשׁוֹן עַל: ד לֹא קָרַב
אֵלָיָה. הַפְּלֹאֶךְ מִנְעוּ, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (פְּסוּק ו)
לֹא נִתְתִּיךָ לְנֹגַע אֵלָיָה: הַגֹּי גַם צַדִּיק
תְּהַרְגֵנּוּ. אַף אִם הוּא צַדִּיק תְּהַרְגֵנּוּ. שְׁמָא כָּךְ
דְּרַכְךָ לְאַבְדֵּי הָאֲמוֹת חֲנָם, כָּךְ עָשִׂיתָ לְדוֹר
הַמְּבוּל וְלְדוֹר הַפְּלֹגָה, אַף אֲנִי אוֹמֵר
שְׁהַרְגֵתֶם עַל לֹא דְבַר, כְּשֵׁם שְׁאֲתָה אוֹמֵר
לְהַרְגֵנִי: כ גַּם הוּא. לְרַבּוֹת עֲבָדִים וְגַמְלִים

וְחֲמֹרִים שְׁלָה, אֵת בְּלָם שְׁאֲלָתִי וְאָמְרוּ לִי
אַחִיָּה הוּא: בְּתָם לְבָבִי. שְׁלֹא דְמִיתִי לְחֲטוּא:
וּבְנִקְיוֹן פִּי. נְקִי אֲנִי מִן חֲטָא שְׁלֹא נִגְעַתִּי
בָּה: ו יָדַעְתִּי כִּי בְּתָם לְבָבְךָ וְיֹגִי. אָמַת
שְׁלֹא דְמִיתָ מִתְּחִלָּה לְחֲטוּא אֲבָל נְקִיוֹן פִּי
אֵין כָּאן: לֹא נִתְתִּיךָ. לֹא מִפְּנֵי הִיָּה שְׁלֹא
נִגְעַתָּ בָּה אֲלֵא חֲשַׁכְתִּי אֲנִי אוֹתְךָ מִחֲטוּא,
וְלֹא נִתְתִּי לְךָ כְּחַ, וְכֵן (לְקַמֵּן לֹא ז) וְלֹא נִתְּנוּ
אֱלֹהִים, וְכֵן (שׁוֹפְטֵי טו ו) וְלֹא נִתְּנוּ אֲבִיָּה לְבוּא:

תפסיר רס"ג

קלֹבֶךְ צָנַעַת דָּלֶךְ. פְּצוּדוֹתֶיךָ
בְּאַלְתֵּעֲרִיף מִן אֵן תִּכְסִי לִי.
וְיִדְלֶךְ לִם אֲדַעַד אֵן תִּדְנֹו
מִנְהָא: (ז) וְאַלְאֵן אֲרַדְדִּי זֹוגְדִי
אַלְדָּגֶל אֵנָה נְבִי. וְיִדְעֹו לֶךְ
פְּתַחֲיָא. וְאֵן לִם תִּרְדֶּהָא. אַעֲלִם
אַנְךָ הָאֶלֶךְ. אַנְתִּי וְגִמִּיעַ מָא לֶךְ
(י"ג מֵאֶלֶךְ): (ח) פְּאֶדְלֶג אֲבִימֶלֶךְ
בְּאַלְגָּדָאָה. וְדַעַא בְּגִמִּיעַ
קֹוֹאֹדָה. וְכִלְמָהִם בְּהֹדִיא
אַלְכְּלָאִם. פְּפֹזַע אֲלֶקֹום גְּדָא:
(ט) פְּדַעַא אֲבִימֶלֶךְ בְּאַבְרָהָם.
וְקֹאֵל לֵה מָא דִּיא צָנַעַת בְּנָא
וְמָא אֲכִישָׁאֵת לֶךְ. אֲדִי גְלַבַּת
עֲלִי. וְעֲלִי מִמְלַכְתִּי כִּשְׂיָה
עֲצִימָה. וְאַעֲמָאֵל לִם יִצְנַע
מִתְלָהָא. צָנַעַתְהָא מְעִי:

אִף אָנָּא. יִתְךָ מִלְּמַחֲטֵי קְדָמִי. עַל בֶּן לֵא
שְׁבַקְתָּךְ לְמִקְרַב לְוֹתָהּ: ^ז וְעַתָּה
הָשִׁב אֵשֶׁת-הָאִישׁ בִּי-
נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בְּעַדְךָ
וְחִיָּה וְאִם-אֵינְךָ מִשִּׁיב דַּע
בִּי-מוֹת תָּמוֹת אֶתָּה וְכָל-
אֲשֶׁר-לָךְ: וְכַעַן. אֶתִּיב אֶתְּתָ גּוֹבְרָא
אַרִי נָבִיא הוּא. וְיִצְלִי עֲלֶךְ וְתִיחִי. וְאִם
לִיְתֶךָ מְתִיב. דַּע אַרִי מְמַת תָּמוֹת. אֶת
וְכָל דָּלְךְ: ^ח וְיִשְׁכֶּם אֲבִימֶלֶךְ
בְּבִקָר וְיִקְרָא לְכָל-עַבְדָּיו
וְיִדְבֹר אֶת-כָּל-הַדְּבָרִים

הָאֵלֶּה בְּאֲזִנְיָהֶם וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים מְאֹד:
וְאֶקְדִּים אֲבִימֶלֶךְ בְּצַפְרָא. וְקָרָא לְכָל עַבְדֹוהִי. וּמִלִּיל. יָת כָּל פֶּתְגָמִיא
הָאֵלִין קְדָמִיהוֹן. וּדְחִילוּ גּוֹבְרָיא לְחַדָּא: ^ט וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ
לְאַבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה-עָשִׂיתָ לָנוּ וּמָה-
חֲטָאתִי לָךְ בִּי-הִבַּאתָ עָלַי וְעַל מַמְלַכְתִּי חֲטָאָה
גְּדֹלָה מֵעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא-יַעֲשׂוּ עָשִׂיתָ עִמָּדִי:

— כ"ג —

^ז הָשִׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ. וְאֵל תְּהָא סְבוּר שְׁמָא תִתְגַּנֵּה בְּעִינֵיו וְלֹא יִקְבֹּלָנָה אוֹ יִשְׁנָאָךְ וְלֹא יִתְפַּלֵּל עֲלֶיךָ: בִּי נָבִיא הוּא. וְיִוֹדַע שְׁלֹא עַל בְּרִיָּה בָּאָה לָנוּ עַל יְדֶךָ. עֲצִירַת כָּל

זֶלְקָה הַדְּקֻדָּקָה: וְחִיָּה. הוּי"ו בְּגַעִיא בְּתִיגָאן הַמְדוּקָדְקוֹת וְכ"ה בִּירוּשְׁלַמִּים:

תפסיר רס"ג

(י) קאל לה מא ראית. אדי צנעת הדיא אלאמר: יא) קאל אברהים. אני קלת. לעל לים כיוף אללה פי הדיא אלמוציע. פיקתלונני בסבב זוגתי: (יב) ובאלחזקיקה הי קריבתי מן אבי. לכן לים מן אמי. פצארת לי זוגה: יג) פלמא אכיתלעני אללה מן בית אבי. קלת להא. הדיא פצילך. אלדוי תצנעיה

וּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם. וַאֲמַר לִיה. מָא
עֲבַדְתָּ לְנָא וּמָא חֲטִית לָךְ. אַרִי אִיתִיתָא
עָלַי. וְעַל מַלְכוּתִי חֹזֵבָא רַבָּא. עֹבְדִין
דְּלָא כְּשָׂרִין לְאַתְעֲבָדָא. עֲבַדְתָּ עִמִּי:
וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל־
אַבְרָהָם מַה רָאִיתָ כִּי
עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה:
וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם. מָא חֲזִיתָא.
אַרִי עֲבַדְתָּא יָת פְּתָגְמָא הַדִּין:

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי אִמְרָתִי רַק אֵין־יֵרָאֵת
אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְהִרְגֹנִי עַל־דְּבַר אִשְׁתִּי:
וַאֲמַר אַבְרָהָם. אַרִי אִמְרִית. לְחוּד לִית דְּחַלְתָּא דִּי. בְּאַתְרָא הַדִּין.
וַיִּקְטְלוּנִי עַל עֵיסֶק אֶתְתִּי: יב וְגַם אִמְנָה אַחֲתִי בֵּת־אָבִי
הוּא אַךְ לֹא בֵּת־אִמִּי וְתִהְיֶה־לִּי לְאִשָּׁה: וּבְרַם
בְּקוּשָׁטָא. אַחֲתִי בֵּת אָבִיא הִיא. בְּרַם לֹא בֵּת אִמָּא. וְהוּת לִי לְאִתּוּ:
וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי
וַאֲמַר לָהּ זֶה חֲסִדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי אֶל־

— כס"י —

הוא אומר ללוט (יג ט) כי אנשים אחים
אנחנו: אך לא בת אמי. הדין מאם אחרת
היה: יג ויהי כאשר התעו אותי וגוי.
אנקלוס תרגם מה שתרגם. ויש לישבו עוד,
דבר דבור על אפניו, כשהוציאני הקדוש
ברוך הוא מבית אבי להיות משוטט ונד
ממקום למקום, וידעתי שאעבור במקום
רשעים ואומר לה זה חסדך אשר תעשי
עמדי: כאשר התעו. לשון רבים, ואל

נקבים, של-זרע ושל-קטנים ורעי ואזנים
וחוטים: יב רק אין יראת אלהים. אכסנאי
שבא לעיר, על עסקי אכילה ושתייה שואלין
אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו
אשתך היא או אחותך היא: יב אחותי בת
אבי היא. ובת אב מתרת לבן נח, שאין
אבות לגוי. וכדי לאמת דבריו השיבם בן.
ואם תאמר והלא בת אחיו היתה, בני בנים
הרי הן כבנים והרי היא בתו של-תרח, וכן

תפסיר רס"ג

מעיי. פי כל מוציע נדכל אליה. קולי עניי הו אכיי: יד) פאכדי אבימלך ג'נמא ובקרא. עבידא ואמא ואעטי אברהים. ורד לה שרה זוגתה: טו) וקאל אבימלך. הודי בלדי בין ידי. אין מא צלח לך קם פיה: טז) וקאל לשרה. הודיא קד אעטית אכיד אלף דרהם. תכון לך פי פסוה חסנה. לכל מן מעד.

כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָבֹא
שָׁמָּה אָמַרְי־לִי אָחִי הוּא:
וְהוּא כִּד טָעוּ עַמְמֵיָא בְּתַר עוֹבְדֵי יְדִיהוֹן.
וַיְתִי קָרִיב יִי לְדַחֲלִיתִּיה מִבֵּית אָבִיא.
וְאָמַרִית לֵהּ. דָּא טִיבוֹתִיךְ. דִּתְעַבְדִּין
עִמִּי. לְכֹל אַתְר דְּנִהֲךְ לְתַמּוֹן. אָמַרִי עָלִי
אָחִי הוּא: ^{טו} וַיִּקַּח אַבְימֶלֶךְ
צֵאן וּבְקָר וְעַבְדִּים וּשְׂפָחַת

וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם וַיֵּשֶׁב לוֹ אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ: וּדְבַר
אַבְימֶלֶךְ עֵן וְתוֹרִין. וְעַבְדִּין וְאִמְהוֹן. וַיִּהְיֶה לְאַבְרָהָם. וְאִתִּיב לִיהָ יֵת
שָׂרָה אֶת־תִּיהָ: ^{טו} וַיֹּאמֶר אַבְימֶלֶךְ הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ
בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שֵׁב: וְאָמַר אַבְימֶלֶךְ. הָא אֶרְעִי קְדָמְךָ. בְּדַתְקִין
בְּעֵינְךָ תִיב: ^{טז} וְלִשְׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַיךְ כְּסֶפֶר
לְאָחִיךָ הִנֵּה הוּא־לְךָ כְּסוֹת עֵינַיִם לְכֹל אֲשֶׁר

— רס"ג —

וְאָמַר פְּרַעָה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ עַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, (שׁוֹפְטִים ט גז) פֶּן יֹאמְרוּ לִי אִשָּׁה
הִרְגַתְהוּ: יד) וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם. כְּדֵי שְׂוִיתִפִּיִּים
וַיִּתְפַּלֵּל עָלָיו: טו) הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ. אָבֵל
פְּרַעָה אָמַר לוֹ (לְעִיל יז יט) הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח
וְלֵךְ, לְפִי שְׁנַתִּירָא שְׁחַמְצִירִים שְׁטוֹפִי זְמַח:
טז) וְלִשְׂרָה אָמַר. אַבְימֶלֶךְ, לְכַבּוּדָה כְּדֵי
לְפִיִּסָּה הִנֵּה עֲשִׂיתִי לְךָ כְּבוֹד זָה, נָתַתִּי מִמּוֹן
לְאָחִיךָ שְׁאִמְרַת עָלָיו אָחִי הוּא. הִנֵּה הַכְּסוֹן
וְהַכְּבוֹד הַזֶּה לְךָ כְּסוֹת עֵינַיִם: לְכֹל אֲשֶׁר
אָתְּךָ. יְכַסּוּ עֵינֵיהֶם שְׁלֵא יִקְלוּךְ, שְׁאֵלוּ
הַשִּׁיבוֹתֶיךָ רִיקְנִית יֵשׁ לָהֶם לוֹמַר לְאַחַר
שְׁנַתְעַלֵּל בָּהּ הַחֲזִירָה, עֲכָשִׁיו שְׁחַצְרִכְתִּי
לְכַבּוֹ מִמּוֹן וּלְפִיִּסָּה, יוֹדְעִים יִהְיוּ שְׁעַל כְּרָחִי

הַתְּמַחָה, פִּי בְהַרְבָּה מְקוֹמוֹת לְשׁוֹן אֲלֵהוֹת
וְלְשׁוֹן מְרוֹת קְרוֹי לְשׁוֹן רַבִּים. (שְׁמוֹאל ז' ז כג)
אֲשֶׁר הִלְכוּ אֲלֵהִים, (דְּזַרִּים כ כג) אֲלֵהִים חַיִּים,
(יִכּוּשׁ כז יט) אֲלֵהִים קְדוּשִׁים הוּא, וְכֹל לְשׁוֹן
אֲלֵהִים לְשׁוֹן רַבִּים. וְכֵן (לט ט) וַיִּקַּח אֲדוֹנִי
יֹסֵף, (דְּזַרִּים י יז) אֲדוֹנִי הָאֲדוֹנִים, (לְכֹן מֵז לג)
אֲדוֹנִי הָאֲרָץ, וְכֵן (שְׁמוֹת כז יז) בְּעָלָיו עֲמוֹ,
(שְׁסֵכָה כט) וְהוֹעֵד בְּבַעֲלָיו. וְאִם תֹּאמַר מֵהוּ לְשׁוֹן
הַתְּעוֹ, כֹּל הַגּוֹלָה מִמְּקוֹמוֹ וְאִינוּ מֵיִשָּׁב קְרוֹי
תוֹעֵדָה, כְּמוֹ (לְקַמֵּן כא יז) וַתִּלְךָ וַתִּתְעַ, (מַכְלִים
קִיט קטו) תְּעִיתִי כְּשֶׁה אֹבֵד, (אִיוֹז לח מו) יִתְעוּ
לְבָבִי אֲכֹל יִצְאוּ וַיִּתְעוּ לְבַקֵּשׁ אֲכֹלָם:
אָמַרִי לִי. עָלִי, וְכֵן (לְקַמֵּן כו ז) וַיִּשְׁאַלוּ אֲנָשִׁי
הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ, עַל אִשְׁתּוֹ. וְכֵן (שְׁמוֹת יז ג)

תפסיר רס"ג

והודיא אלכל תיאלד: יז) ת'ם
דעי אברהים אלי אללה.
פעאפא אללה אבימלך וזוגתה.
ואמאה וולדו: יח) לאן אללה
כאן קד תואעד. בחבס כל רחם
לבית אבימלך. בסבב שרה
זוגה' אברהים: כא א) ת'ם
ד'כר אללה שרה כמא קאל.

אתך ואת כל ונכחת:

ולשרה אמר. הא יהבית. אלף
סלעין דכסף לאחוייך. הא הוא ליד
כסות דיקר. חלף דשלחית דברתיך.
וחזית יתיך וית כל דעמיד. ועל כל מא
דאמרת אתוכחת: **ויתפלל**

אברהם אל-האלהים

וירפא אלהים את-אבימלך ואת-אשתו

ואמהתיו וילדו: ועלי אברהם קדם יי. ואסי יי. ית אבימלך

וית אתתיה. ואמהתיה ואתרוחו: **כי-עצר עצר יהוה**

בעד כל-רחם לבית אבימלך על-דבר שרה

אשת אברהם: ארי מיחד אחד יי. באפי כל פתח ולדא לבית

אבימלך. על עיסק שרה אתת אברהם: **ס**

כא ויהוה פקד את שרה כאשר אמר ויעש

יהוה לשרה כאשר דבר: ויי. דכיר ית שרה כמא דאמר.

כש"י

פרשת: י וילדו. כתרגומו ואתרוחו. נפתחו
נקביהם והוציאו מה שצריך לצאת והיא
לידה שלהם: י בבעד כל רחם. כנגד כל
פתח: על דבר שרה. על פי דבורה
של-שרה:

כא ויה' פקד את שרה וגו'. סמך פרשה זו
לכאן ללמדך שכל המבקש רחמים על חברו
והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה.
שנאמר (לעיל כ י) ויתפלל וגו' וסמך ליה ויה'
פקד את שרה שפקד כבר קודם שרפא את

השיבותיה ועל ידי נס: ואת כל. ועם כל
באי העולם: ונכחת. יהא לך פתחון פה
להתנבח ולהראות דברים נכרים הללו.
ולשון תוכחת בכל מקום ברור דברים, וזלע"י
איספוזי"י [לבחן] ואונקלוס תרגם בפנים
אחרים, ולשון המקרא כף הוא נופל על
התרגום הנה הוא לך כסות של-כבוד על
העינים שלי ששלטו כף ובכל אשר אתה.
ועל כן תרגומו וחזית יתיך וית כל דעמיד.
ויש מדרש אגדה אבל ישוב לשון המקרא

תפסיר רס"ג

וְצַנֵּעַ לְהָא כְּמָא וְעֵד:
 (ב) פְּחֻמְלַת וּוְלִדְתָּ לְאַבְרָהָם.
 אַבְנָא פִּי שִׁיכּוּכִיתָהּ. פִּי אֱלֹהִים
 אֱלֹדִי קָאֵלָה אֱלֹלָה: (ג) פְּסָמָא
 אַבְרָהָם. אַבְנָה אֱלִמּוּלֹד לָהּ.
 אֱלֹדִי וְלִדְתָּ לָהּ שָׂרָה יִצְחָק:
 (ד) וְכִיתְנָה אַבְנֵי תִמְאַנְיָה
 אִיאָם. כְּמָא אַמְרָה אֱלֹלָה:
 (ה) וְכַפְאֵן אַבְרָהָם אַבְנֵי מְאַיָּה
 סְנָה. חִין וְלֹד לָהּ יִצְחָק אַבְנָה:
 (ו) וְקָאֵלָת שָׂרָה. קֹד צַנֵּעַ לִי
 אֱלֹלָה סְרוּרָא. כָּל מִן סְמַע

וְעֵבֶד יִי לְשָׂרָה כְּמָא דְמִלִּיל:
 וְתֵהָרַ וְתֵלֵד שָׂרָה
 לְאַבְרָהָם בֶּן לְזִקְנָיו
 לְמוֹעֵד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֹתוֹ
 אֱלֹהִים: וְעַדִּיאַת וְיִלִּידַת שָׂרָה
 לְאַבְרָהָם. בַּר לְסִיבְתוּהִי. לְזִמְנָא דְמִלִּיל
 יִתִּיָּה יִי: ג וְיִקְרָא אַבְרָהָם
 אֶת-שֵׁם-בְּנוֹ הַנּוֹלֵד-לוֹ
 אֲשֶׁר-יִלְדָה-לוֹ שָׂרָה

יִצְחָק: וְקָרָא אַבְרָהָם. יֵת שׁוּם בְּרִיָּה דְאֵתִילִיד לִיָּהּ. דִּילִידַת לִיָּהּ
 שָׂרָה יִצְחָק: וְיִמַּל אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ
 בֶּן-שְׁמֹנֶת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים: וְגִזַּר
 אַבְרָהָם יֵת יִצְחָק בְּרִיָּה. בַּר תְּמַנְיָא יוֹמִין. כְּמָא דְפִקִּיד יִתִּיָּה יִי:
 [חפשי] וְאַבְרָהָם בֶּן-מֵאָת שָׁנָה בְּהוֹלֵד לוֹ אֶת
 יִצְחָק בְּנוֹ: וְאַבְרָהָם בַּר מֵאָה שְׁנַיִן. כִּד אֵתִילִיד לִיָּהּ. יֵת יִצְחָק
 בְּרִיָּה: וְתֵאמֶר שָׂרָה צִחָק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים

— כס"י —

אַבְימֶלֶךְ: פְּקֹד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר. וְיַעֲשֶׂה ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר. לְאַבְרָהָם:
 בְּהַרְיוֹן: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר. בְּלִידָה. וְהִיכֵן הִיא
 אֲמִירָה וְהִיכֵן הוּא דְבוּר, אֲמִירָה (לְעִיל יו יט)
 וְיֵאמֶר אֱלֹהִים אֲבָל שָׂרָה אֲשַׁתְּךָ וְגו'.
 דְבוּר (שס טו 6) הָיָה דְבוּר ה' אֶל אַבְרָם.
 בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים, וְשֵׁם נֶאֱמַר (שס ז) לֹא
 יִירָשֶׁךָ זֶה וְגו', וְהִבִּיא הַיּוֹרֵשׁ מִשָּׂרָה:
 וְיַעֲשֶׂה ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר. לְאַבְרָהָם:
 לְמוֹעֵד אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ. דְמִלִּיל יִתִּיָּה.
 אֶת הַמוֹעֵד אֲשֶׁר דִּבֶּר וְקִבַּע כְּשֶׁאֱמַר לוֹ
 (לְעִיל יט יד) לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ, שָׂרַט לוֹ
 שְׂרִיטָה בְּכוֹתֵל וְאָמַר לוֹ, כְּשֶׁתִּגִּיעַ חֲמָה
 לְשְׂרִיטָה זֶה בְּשָׁנָה אַחֲרָת, תֵּלֵד: (לְזִקְנָיו.
 שְׂרִיטָה זֶה אֶקְוִינָן שְׁלוֹ דוּמָה לוֹ):

תפסיר רס"ג

פָּרַח לִי: ז) תִּים קֹאֲלַת. צִדֵּק מִן קֹאֲל לֵאבְרָהִים אֵן שְׂרָה סְתַרְצֵעַ אֹלֵאֲדָא. אֲדִי וְלִדַּת לֵה אֲבִנָא פִי שִׁיכּוּכִיתָה: (ח) תִּים כְּבִיר אֲלֻצְפִי וּפְטָם. וְצִנֵּעַ אֲבֵרָהִים מִגִּלְסָא עֲצִימָא. פִּי יוֹם פְּטָם יִצְחָק: ט) תִּים רֵאת שְׂרָה. אֲבִן הַגֵּר אֲלִמְצִרְיָה אֲלִדִי וְלִדַּת לֵאבְרָהִים לֵאעֲבָא: י) פְּקֹאֲלַת לֵה. אֲטֵרֵד הַדְּרִיה

כָּל-הַשְּׁמַע יִצְחָק-לִי: וְאָמְרַת שְׂרָה. חֲדוּא. עֶבֶד לִי יִי. כָּל דְּשָׁמַע יַחֲדֵי לִי: וְתֹאמֶר מִי מִלֵּל לֵאבְרָהִים הֵינִיקָה בָּנִים שְׂרָה כִּי-יִלְדֹתִי בֵּן לְזִקְנָיו: וְאָמְרַת. מִהֵימָן דְּאָמַר לֵאבְרָהִים וְקִיִּים. דְּתוֹנִיק בָּנִין שְׂרָה. אֲרִי יִלְדִית בְּרַ לְסִיבְתוּהִי: וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד

וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אֲבָרָהִם מְשִׁתָּה גְדוֹל בְּיוֹם הַגְּמַל אֶת-יִצְחָק: וּרְבָא רְבִיָּא וְאֶתְחַסִּיל. וְעֶבֶד אֲבָרָהִם מִשְׁתָּיָא רְבָא. בְּיוֹמָא דְּאֶתְחַסִּיל יִצְחָק: וְתֵרָא שְׂרָה אֶת-בֶּן-הַגֵּר הַמְּצִרִית אֲשֶׁר-יִלְדָה לֵאבְרָהִם מִצְחָק: וְחִזַּת שְׂרָה. יַת בְּרַ הַגֵּר מְצִרִיתָא. דִּילִידַת לֵאבְרָהִם מִחֵייד: וְתֹאמֶר לֵאבְרָהִם גֵּרֶשׁ הָאֵמָה הַזֹּאת וְאֶת-בְּנָהּ כִּי לֹא

— רס"י —

ו יִצְחָק לִי. יִשְׁמַח עָלַי. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה הַרְבֵּה עֲקָרוֹת נִפְקְדוּ עִמָּה, הַרְבֵּה חוֹלִים נִתְרַפְּאוּ בּוּ בְּיוֹם, הַרְבֵּה תְּפִלוֹת נִעֲנְו עִמָּה, וְרַב שְׁחוּק הָיָה בְּעוֹלָם: ז מִי מִלֵּל לֵאבְרָהִם. לְשׁוֹן שְׂבָח וְחֻשְׁבִּיבוֹת, רֵאוּ מִי הוּא וּמָה הוּא, שׁוֹמֵר הַבְּטָחָתוֹ, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבַטֵּיחַ וְעוֹשֶׂה: מִלֵּל. שְׁנָה הַכְּתוּב וְלֹא אָמַר דְּבַר, גִּימְטְרִיָּה שְׁלוֹ מֵאָה, כְּלוֹמַר לְסוּף מֵאָה לֵאבְרָהִם:

הֵינִיקָה בָּנִים שְׂרָה. וּמָהוּ בָּנִים לְשׁוֹן רְבִיבִים, בְּיוֹם הַמְּשִׁתָּה הִבִּיאוּ הַשְּׂרוֹת אֶת בְּנֵיהֶן עִמָּהֶן וְהֵינִיקָה אוֹתָם שְׁהִיו אוֹמְרוֹת לֹא יִלְדָה שְׂרָה אֵלָא אֲסוּפִי הִבִּיָּא מִן הַשּׁוּק: ח וַיִּגְמַל. לְסוּף עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעָה חֲדָשׁ: מְשִׁתָּה גְדוֹל. שְׁהִיו שָׁם גְּדוּלֵי הַדּוֹר, שָׁם וְעָבַר וְאֲבִימֶלֶךְ: ט מִצְחָק. לְשׁוֹן עֲבוּדָה זָרָה, כְּמוֹ שְׁנֹאמֶר (שְׁמוֹת לז ו) וַיִּקְוֵמוּ לְצַחֵק. דְּבַר אַחַר לְשׁוֹן גְּלוּי

זוֹלָק הַדְּלִקְרוּק: ו יִצְחָק-לִי. הַשּׁוֹא שְׁבַצְדִי נַח הַגֵּם שְׁבַא מֵאֲרִיךְ כִּיֹּד, וְזֶה מִפְּנֵי הַיּוֹת הַתִּיבָה בְּטַעַם מִקָּף. וְכִי לְשִׁיטַת מַחְבֵּרַת הַתִּיגָאן ע"ש: ה בְּיוֹם הַגְּמַל. הַטַּפְחָא כְּתִיבַת הַגְּמַל בְּכָל הַתִּיגָאן:

תפסיר רס"ג

אלאמה ואבנהא. פאנה לא ירת' מע אבני יצחק; יא) פִּשְׁק אלאמר. גִּדָּא עלי אברהים. בסבב אבנה; יב) פקאל אללה לה. לא ישק עליך אלאמר בסבב אלצבי ואמתך. כל מא תקולה לך. שרה אקבל מנהא. לאן ביצחק ידעא לך אלנסל: יג) ואבן אלאמה איצא אצייר מנה אמה. לאנה נסלך: יד) ואדלג אברהים באלג'דאה. ואכיד' טעאמא וקרבה' מא.

יִירָשׁ בֶּן־הָאִמָּה הַזֹּאת
עִם־בְּנֵי עֵם־יִצְחָק: וְאָמְרַת
 לְאַבְרָהָם. תִּרְיֹךְ. אִמְתָּא הָדָא וְיֵת בְּרָה.
 אָרִי לָא יִירַת בַּר אִמְתָּא הָדָא. עִם בְּרֵי
 עִם יִצְחָק: **וַיִּרַע הַדָּבָר מְאֹד**
בְּעֵינָיו אַבְרָהָם עַל אֹדֶת
בָּנוּ: וּבְאִישׁ פִּתְגָמָא. לַחֲדָא בְּעֵינֵי
 אַבְרָהָם. עַל עֵיִסְק בְּרִיה: **וַיֹּאמֶר**
אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם אֶל־

יִרַע בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנְּעֹר וְעַל־אִמְתְּךָ כֹּל אֲשֶׁר
תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שָׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בִי־צָחָק
יִקְרָא לְךָ זֶרַע: וְאָמַר יי לְאַבְרָהָם. לָא יבֵּאֵשׁ בְּעֵינֶךָ עַל
 עוֹלִימָא וְעַל אִמְתְּךָ. כֹּל דְּתִימַר לְךָ. שָׂרָה קִבִּיל מְנַה. אָרִי בִי־צָחָק.
 יתקרוזן לך בנין: **וְגַם אֶת־בֶּן הָאִמָּה לְגוֹי אֲשִׁימְנוּ**
כִּי זֶרַעְךָ הוּא: וְאִף יֵת בַּר אִמְתָּא לְעַמָּא אֲשׁוּיִנְיָה. אָרִי בְּרִךְ
 הוּא: **וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם | בְּבֹקֶר וַיִּקַּח־לָחֶם**

— רס"י —

זקים וגוי ואמר הלא משחק אני: עם בני עם יצחק. מכפין שהוא בני אפלו אם אינו הגון ביצחק. או הגון ביצחק אפלו אם אינו בני אין זה כדאי לירש עמו. קל וחמר עם בני עם יצחק ששתיהן בו: יא על אודת בנו. ששמע שיצא לתרבות רעה. ופשוטו על שאמרה לו לשלחו: יב שמע בקולה. למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בבניאיות: יד לחם וחמת

עריזות. כמה דתימא (לכלן לט יז) לצחק בי. דבר אחר לשון רציחה כמו (ש"ב ז יז) יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו וגו': י עם בני גוי. מתשובת שרה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני אתה למד שהיה מריב עם יצחק על הירשה ואמר אני בכור ונוטל פי שנים. ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה בו חצים. כמה דתימא (משלי כו יט) כמותלהלה היורה

תפסיר רס"ג

וידפעה אלי הגר. ציירה עלי (י"נ ענקהא) כתפהא. ואעטאה אלצבי ואטלקהא. פמצ'ת וצ'לת. פי ברייה ביר סבע: טו) פפני אלמא מן אלקרבה. וטרחת אלצבי. תחת בעץ אלשגר: טז) ומצ'ת וגלסת חדיאה. בעידא כגלוה' קוס. לאנהא קאלת. לא ארא מות אלצבי וגלסת חדיאה. ורפעת צותהא ובכת:

וַחֲמַת מַיִם וַיִּתֵּן אֶל־הַגֵּר
שֵׁם עַל־שְׂכֵמָה וְאֵת הַיֶּלֶד
וַיִּשְׁלַח וְהַיֶּלֶד וְהַתֵּע
בְּמִדְבַּר בְּאֵר שָׁבַע: וְאֶקְדִּים
אֲבֵרָהּ בְּצַפְרָא. וְנָסִיב לַחֲמָא וְרוֹקְבָא
דְּמִיָּא. וַיֵּהֵב לְהַגֵּר. שׁוּי עַל כְּתָפָה. וַיִּת
רְבִיא וְשִׁלְחָה. וְאֶזְלַת וּטְעַת. בְּמִדְבַּר
בְּאֵר שָׁבַע: טו וַיִּכְלוּ הַמַּיִם
מִן־הַחֲמַת וְהַיֶּלֶד תַּחַת אֶחָד
הַשִּׁיחִים: וְשָׁלִימוּ מִיָּא מִן רוֹקְבָא. וְרַמַּת יָת רְבִיא. תַּחֲוֹת חַד מִן
אֵילָנִיָּא: טז וְהַיֶּלֶד וְהַשֵּׁב לָהּ מִנְּגֵד הַרְחֵק כְּמִטְחֹי
קָשָׁת כִּי אָמְרָה אֶל־אֶרְאֶה בְּמוֹת הַיֶּלֶד וְהַשֵּׁב
מִנְּגֵד וְהַשָּׂא אֶת־קִלְהָ וְהַתְּבַדֵּ: וְאֶזְלַת וַיִּתִּיבַת לָהּ
מִקְבִּיל. אֶרְחִיקַת כְּמִיגַד בְּקִשְׁתָּא. אָרִי אָמַרְתָּ. לָא אֶחֱזִי בְּמוֹתֶיהָ
דְּרְבִיא. וַיִּתִּיבַת מִקְבִּיל. וְאֶרִימַת יָת קִלְהָ וּבְכַת: טז וַיִּשְׁמַע
אֱלֹהִים אֶת־קוֹל הַנְּעֵר וַיִּקְרָא מִלְּאֵךְ אֱלֹהִים |

— כס"י —

משנה שהטיח באשתו, על שם שהזרע יורה כחץ. ואם תאמר היה לו לכתוב כמטחי קשת, משפט הוי"ו ליכנס לכאן, כמו (ש"ס"ג) בחגוי הסלע, מגזרת (ישעי' י"ז) והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא, ומגזרת (תכ"ס) קז כז) יחגו וינועו בשכור, וכן (ש"ס"ו) קצוי ארץ, מגזרת קצה: ותשב מנגד. כיון שקרב למות הוסיפה להתרחק: יז את קול הנער. מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים

מים. ולא כסף וזהב, לפי שהיה שונאו על שיצא לתרבות רעה: ואת הילד. אף הילד שם על שכמה, שהכניסה בו שרה עין רעה ואחותו חמה ולא יכול לילך ברגליו: ותלך ותתע. חזרה לגלולי בית אביה: טו ויכלו המים. לפי שדרך חולים לשנות הרבה: טז מנגד. מרחוק: כמטחי קשת. כשתי טיחות והוא לשון ירית חץ, בלשון

תפסיר רס"ג

יז) פִּסְמַע אֱלֹהִים צוֹת אֲלֻצְבִי.
פִּנְאָדָא מְלֻךְ אֱלֹהִים בְּהַגֵּר מִן
אֲלֻסְמָא. וְקָאֵל לְהָא מָא לֶךְ יָא
הַגֵּר. לֹא תִכְאֲפִי. אֵן אֱלֹהִים קוֹד
סְמַע צוֹת אֲלֻצְבִי חֵית' הוּ:
יח) קוֹמִי אַחְמְלִיה. וְאִשְׁדִּי
יָדָךְ עֲלֵיה. לְאִנִּי אֲצִייר מְנַה
אִמָּה כְּפִירָה: יט) פְּכֻשׁוֹ
אֱלֹהִים עֵן בְּצִרְהָא. וְרָאֵת
בִּיר מָא. פְּמִצִּית וּמְלֵת
אֲלֻקְרֵבָה מוּאָא. וְסָקֵת אֲלֻצְבִי:

אֶל-הַגֵּר מִן-הַשָּׁמַיִם
וַיֹּאמֶר לָהּ מַה-לָּךְ הַגֵּר
אֶל-תִּירְאִי כִּי שָׁמַע
אֱלֹהִים אֶל-קוֹל הַנְּעָר
בְּאֲשֶׁר הוּא שָׁם: וַשְּׁמִיעַ קָדָם יי
יָת קָלִיה דְּרַבִּיא. וְקָרָא מְלֻאָכָא דִּי
לְהַגֵּר מִן שָׁמַיָא. וַאֲמַר לָהּ מָא לֶיךְ הַגֵּר.
לֹא תִדְחֲלִין. אֲרִי שְׁמִיעַ קָדָם יי קָלִיה
דְּרַבִּיא בְּאַתֵּר דְּהוּא תַּמָּן: יג) קוֹמִי

שְׂאֵי אֶת-הַנְּעָר וְהַחֲזִיקִי אֶת-יָדְךָ בּוֹ כִּי-לְגוֹי
גָּדוֹל אֲשִׁימְנוּ: קוֹמִי טוֹלִי יָת רַבִּיא. וְאֶת-קִיפִי יָת יָדֶיךָ בֵּיהּ. אֲרִי
לְעַם סְגִי אֲשׁוּיְנִיה: יד) וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרָא
בְּאֵר מַיִם וַתֵּלֶךְ וַתַּמְלֵא אֶת-הַחֲמַת מַיִם
וַתִּשָּׂק אֶת-הַנְּעָר: וַגָּלָא יי יָת עֵינָהּ. וַחֲזַת בִּירָא דְמִיָא.
וַאֲזַלְתָּ. וּמְלֵת יָת רוֹקְבָא מִיָא. וְאִשְׁקִיאת יָת רַבִּיא:

• כִּשְׁרִי •

שְׁנַאָמֶר (ישעיכ כא יג יד) מְשָא בְעֵרֵב וּגוֹי
לְקִרְאֵת צְמָא הַתִּיּוֹ מַיִם וּגוֹי כְּשִׁהוּי מוֹלִיכִין
אוֹתָם אֲצֵל עֵרֵבִים הָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים
לְשׁוֹבֵיהֶם בְּבִקְשָׁה מְכָם, הוֹלִיכוֹנוּ אֲצֵל בְּנֵי
דוֹדְנוּ יִשְׁמַעֵאל וִירְחָמוּ עֲלֵינוּ. שְׁנַאָמֶר
(סס ט) אֲרַחֲוֵת דְּדָנִים [אל תִּקְרִי דְּדָנִים אֲלֵא
דוֹדִים] וְאֵלּוּ יוֹצֵאִים לְקִרְאֵתָם וּמְבִיאִין לָהֶם
בְּשֵׁר וְדָג מְלוּחַ וְנֹדוֹת וְנִפְוָחִים, כְּסִבּוּרִים
יִשְׂרָאֵל שְׁמַלְאִים מַיִם, וְכִשְׁמַכְנִיסוּ לְתוֹךְ פִּי
וּפּוֹתְחוּ, הָרוּחַ נִכְנָס בְּגוֹפּוֹ וּמֵת:

עֲלִיו, וְהִיא קוֹדְמַת לְהַתְקַבֵּל: בְּאֲשֶׁר הוּא
שָׁם. לְפִי מַעֲשִׂים שְׁהוּא עוֹשָׂה עֲבָשׁוּי הוּא
גְּדוֹן וְלֹא לְפִי מַה שְׁהוּא עֵתִיד לַעֲשׂוֹת, לְפִי
שְׁהוּי מְלֻאכֵי הַשֶּׁרֶת מְקַטְרָגִים וְאוֹמְרִים
רְבוֹנוּ שְׁלֵ-עוֹלָם, מִי שְׁעֵתִיד וְרַעוּ לְהַמִּית
בְּנִיךְ בְּצִמָּא אַתָּה מַעֲלָה לוֹ בְּאֵר. וְהוּא
מְשִׁיבֵם עֲבָשׁוּי מַה הוּא, צְדִיק אוֹ רָשָׁע, אָמְרוּ
לוֹ צְדִיק, אָמַר לָהֶם לְפִי מַעֲשׂוּי שְׁלֵ-עֲבָשׁוּי
אֲנִי דְנוּ וְזָהוּ בְּאֲשֶׁר הוּא שָׁם. וְהִיכֵן הַמִּית
אֶת יִשְׂרָאֵל בְּצִמָּא, כְּשִׁהְגֵלֶם בְּבוֹכְדִנְצָר,

זֶלֶק הַדְּקֻדִיק: יט) וַתֵּלֶךְ וַתַּמְלֵא. תִּיבַת וְתֵלֶךְ בִּטְרַס לֹא בַאֲזַלָא וְכ"ה בְּתִיגָאן וּבְדַפּוּסִים:

תפסיר רס"ג

וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת־הַנְּעָר
וַיַּגְדֵּל וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַּר וַיְהִי
רְבֵה קִשְׁתָּ: וְהוּא מִימְרָא דִי.
בְּסַעֲדִיָּה דְרַבִּיא וּרְבָא. וּיְתִיב בְּמִדְבַּרָא.
וְהוּא רַבִּיא קִשְׁתָּא: כַּא וַיֵּשֶׁב
בְּמִדְבַּר פְּאָרֶן וַתִּקַּח־לוֹ
אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
וּיְתִיב בְּמִדְבַּר דְּפְאָרֶן. וּנְסִיבַת לִיָּה

כ) ופאן אללה מעה חתי כבר. ואקאם פי אלבריה. ופאן גלאם ראם: כא) פאקאם פי ברניה פארן. ואכדית לה אמה. זוגה מן בלד מצר: כב) ולפא פאן פי דילך אלוקת. קאל אבימלך. ופיכל רייס גישה. לאברהים קאילא. אללה מעד. פי גמיע מא תצנעה: כג) ואלאן אחלף לי באללה ההנא. אנך לא תגידר בי. ובנסלי ובעקבי.

אמיה. אתתא מארעא דמצרים: פ

וַיְהִי בַעַת הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכֹל
שֵׁר־עֲבָאוֹ אֶל־אַבְרָהָם לֵאמֹר אֱלֹהִים עִמָּךְ
בְּכֹל אֲשֶׁר־אַתָּה עֹשֶׂה: וְהוּא בְּעַדְנָא הַהוּא. וַאֲמַר
אֲבִימֶלֶךְ. וּפִיכֹל רַב חִילִיָּה. לְאַבְרָהָם לְמִימַר. מִימְרָא דִי בְּסַעֲדָךְ.
בְּכֹל דְּאֵת עֵבִיד: כג וְעַתָּה הִשָּׁבְעָה לִּי בְּאֱלֹהִים הַנְּהָה
אִם־תִּשְׁקַר לִי וּלְנִינִי וּלְנַכְדֵי כַּחֲסָד
אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־גָּרְתָה בָּהּ: וּכְעַן. קַיִים לִי בְּמִימְרָא דִי הַכָּא.

כש"י
כ רבה קשת. יורה חצים בקשת: קשת. על שם האמנות כמו חמר, גמל, ציד לפיכך השי"ן מדגשת. הנה יושב במדבר ומלטטם את העוברים, הוא שנאמר (לעיל טז יז) ידו בכל וגוי: כה מארץ מצרים. ממקום גדוליה, שנאמר (סס 6) ולה שפחה מצרית וגוי. היינו

דאמרי אנשי זרוק חוטרא לאוירא, אעיקריה קאי: כז אלהים עמך. לפי שראו שיצא משכונת סדום לשלום, ועם המלכים גלחם ונפלו בידו, ונפקדה אשתו לקונו: כג ולניני ולנכדי. עד כאן רחמי האב על הבן: כח אשך עשיתי עמך תעשה

תפסיר רס"ג

כאלאחסאן. אלדי צנענה
מעך תצנעה מעי. ומע אלבלד
אלדי ספנתאה: כד) קאל
אברהים. אנא אחלף: כה) פובד
אברהים אבימלך. בסבב ביר
אלמא. אלתי ג'צבודהא עבדה:
כו) קאל. לא אעלם מן צנע
הדיא אלאמר. ואנת לם
תכ'ברני. ואנא איצא לם
אעלם אלא אליום: כז) ואכדי
אברהים ג'נמא ובקרא.
פאעטא אבימלך. ועדהא
גמיעא עדהא: כח) ואוקף
אברהים. סבע נעאג מן אלג'עם
וחדהא: כט) קאל לה אבימלך.
מא הדיא אלסבע אלנעאג.

דלא תשקר בי. ובברי ובבר ברי.
בטיבותא. דעבדית עמך תעביד עמי.
ועם ארעא דאתותבת בה: כד **ויאמר**
אברהם אנכי אשבע: ואמר
אברהם. אנא אקיים: כה **והוכח**
אברהם את-אבימלך על-
אדות באר המים אשר
גזלו עבדי אבימלך: ואוכח
אברהם ית אבימלך. על עיסק בירא
דמ'א. דאנסו עבדי אבימלך:
כז **ויאמר אבימלך לא**
ידעתי מי עשה את-הדבר

הזה וגם-אתה לא-הגדת לי וגם אנכי לא
שמעתי בלתי היום: ואמר אבימלך. לא ידעית. מן עבד
ית פתגמא הדין. ואף את לא חנית לי. ואף אנא. לא שמעית אלהין
יומא דין: כז **ויקח אברהם צאן ובקר ויתן**
לאבימלך ויכרתו שניהם ברית: ודבר אברהם ען
ותורין. ויהב לאבימלך. וגזרו תרויהון קים: כח **ויצב אברהם**
את-שבע כבשת הצאן לבדהן: ואקים אברהם. ית
שבע. חורפן דען בלחודיהון: כט **ויאמר אבימלך**
אל-אברהם מה הנה שבע כבשת האלה

— כס"י —

עמדי. שאמרתי לך (לעיל כ טו) הנה ארצי לפניך: ככ והוכח. נתנפח עמו על כף:

תפסיר רס"ג

אלדי אוקפתהא ותדהא: (ל) קאל. אנך תאכידהא מן ידי. לקבל אן תכון לי שאהדא. אני חפרת הד'ה אלפיר: (לא) לדיאלך. סמי אלמוצע ביר סבע. לאנדם גמיעא חלפו תים: לב) ולמא תעאחדו פי ביר סבע. קאם אבימלך. ופיכל רייס גישה. ורגעא אלי בלד אלפלסטיניון: לג) ונצב נצבא פי ביר סבע. ודעי תים. באסם

אֲשֶׁר הֵצַבְתָּ לְבַדְנָה: וְאָמַר
אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם. מָה אֲנִי. שְׁבַע
חֹרֶפֶן אֲלֵיךָ. וְדַקִּימְתָּא בְּלַחֲדֵיהוֹן:
וַיֹּאמֶר כִּי אֶת־שְׁבַע
כְּבָשֶׁת תִּקַּח מִיָּדִי בְּעִבּוֹר
תְּהִי־לִי לְעֵדָה כִּי חִפְרָתִי
אֶת־הַבְּאֵר הַזֹּאת: וְאָמַר. אֲרִי
יָת שְׁבַע חֹרֶפֶן. תִּקְבֵּיל מִן יָדִי. בְּדִיל
דִּתְהִי לִי לְסִקְהוֹ. אֲרִי חִפְרִית יָת בִּירָא

הַדִּין: לֹא עַל־כֵּן קָרָא לְמָקוֹם הַהוּא בְּאֵר שְׁבַע
כִּי שֵׁם נִשְׁבְּעוּ שְׁנֵיהֶם: עַל כֵּן. קָרָא. לְאֶתְרָא הַהוּא בְּאֵר
שְׁבַע. אֲרִי. תַּמָּן קִיִּמו תְּרוּוִיהוֹן: לִב וְיִכְרְתוּ בְרִית בְּבְאֵר
שְׁבַע וַיִּקַּם אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכַל שַׁר־עֲבָאוֹ וַיֵּשְׁבוּ
אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים: וַגִּזְרוּ קָיָם בְּבְאֵר שְׁבַע. וַקָּם אֲבִימֶלֶךְ.
וּפִיכַל רַב חִלְיָה. וְתָבוּ לְאֶרֶע פְּלִשְׁתַּי: לִג וַיִּטַּע אֲשֶׁל
בְּבְאֵר שְׁבַע וַיִּקְרָא־שֵׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עוֹלָם:
וַנְּצַב נְצַבָא בְּבְאֵר שְׁבַע. וְצִלִי תַמָּן. בְּשֵׁמָא דִּי אֱלֹהֵי עֲלָמָא:

— רס"י —

וחד אמר פנדק לאכסניא ובו כל מיני פרות.
 ומצינו לשון נטיעה באהלים, שנאמר (דניאל
 יא מה) וישע אהלי אפדנו: ויקרא שם וגוי. על
 ידי אותו אשל נקרא שמו של הקדוש ברוך
 הוא אלוה לכל העולם. לאחר שאוכלים
 ושותים אומר להם ברכו למי שאכלתם
 משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם,
 משלמי שאמר והיה העולם אכלתם:

ל בעבור תהיה לי. זאת: לעדה. לשון עדות
 של נקבה, כמו (לכן לא נט) ועדה המצבה:
 כי חפרתי את הבאר. מריבים היו עליה
 רועי אבימלך ואומרים אנחנו חפרנוה, אמרו
 ביניהם כל מי שיתראה על הבאר ועלו
 המים לקראתו שלו היא, ועלו לקראת
 אברהם: לג אשל. רב ושמואל, חד אמר
 פרדס להביא ממנו פרות לאורחים בסעודה.

תפסיר רס"ג

אללה רב אלעאלם: לד) תים
ספן אברהים. פי בלד פלסטין
מדיה טוילה: כב א) פלמא כאן
בעד הדיה אלמור. אממתחן
אללה אברהים. פקאל לה יא
אברהים. קאל לפיד: ב) קאל.
כיד אבנד וחידד אלדי תחבה

לד ויגר אברהם בארץ
פלשתים ימים רבים:

ואתותב אברהם בארע פלשתאי

יומין סגיאין: פ **שבעה** בספרי תימן

כב ויהי אחר

הדברים האלה והאלהים

נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם

ויאמר הנני: והוה. בתר פתגמיא האלין. ויי. נסי ית

אברהם. ואמר ליה. אברהם ואמר האנא: ב ויאמר קחנא

— רס"י —

יותר היה מפרשם, ועל פרוק אינם יתרים
יותר משנה הרי עשרים ויש שנה, מיד יצא
משם וחזר לחברון, ואותה שנה קדמה לפני
עקידתו של יצחק שתים עשרה שנים, כך
שנויה בסדר עולם (פ"ק 6):

כב 6 אחר הדברים האלה. יש מרבתינו
אומרים אחר דבריו של שטן, שהיה מקטרג
ואומר מפל סעודה שעשה אברהם לא
הקריב לפניו פר אחד או איל אחד, אמר לו
כלום עשה אלא בשביל בנו, אלו הייתי
אומר לו זבח אותו לפני לא היה מעכב. ויש
אומרים אחר דבריו של ישמעאל שהיה
מתפאר על יצחק שמל בן שלש עשרה שנה
ולא מוחה, אמר לו יצחק באבר אחד אתה
מיראני, אלו אמר לי הקדוש ברוך הוא זבח
עצמך לפני לא הייתי מעכב: הנני. כך היא
עגיתם של חסידים, לשון עגה הוא ולשון
זמון: ז קח נא. אין נא אלא לשון בקשה,
אמר לו בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון,
שלא יאמרו הראשונות לא היה בהן ממש:

לוימים רבים. מרבים על שלחברון,
בכרון עשה עשרים וחמש שנה ופאן
עשרים ויש. שהרי בן שבעים וחמש שנה
היה בצאתו מחרן, אותה שנה (לעיל יג יא)
ויבא וישב באלוני ממרא שלא מצינו קודם
לכן שנתישב אלא שם, שבכל מקומותיו היה
כאורח חונה ונוסע והולך, שנאמר (ס"ג י"ז)
ויעבור אברם, (ס"ח) ויעתק משם, (ס"ט) ויהי
רעב בארץ, וירד אברם מצרימה, ובמצרים
לא עשה אלא שלשה חדשים שהרי שלחו
פרעה, מיד (ס"ט י"ג) וילך למסעיו, עד
(לעיל יג יא) ויבא וישב באלוני ממרא אשר
בכרון, שם ישב עד שנהפכה סדום, מיד
(ס"ט כ"ו) ויסע משם אברהם מפני בושח
של לוט ובא לארץ פלשתים, וכן תשעים
ותשע שנה היה, שהרי בשלישי למילתו באו
אצלו המלאכים, הרי עשרים וחמש שנה
ופאן פתיב ימים רבים, מרבים על
הראשונים, ולא בא הפתוב לסתום אלא
לפרש, ואם היו מרבים עליהם שתי שנים או

תפסיר רס"ג

הו יצחק. ואמין אלי בלד אלעבאדה. וקרבה תים ללקרבאן. עלי אחד אלגבאל. אלדי אקול לך: ג) פאדלג אברהים באלג'דאה. ואסרג חמארה. ואכ'ד' ג'לאמיה מעה. ויצחק אבנה, ושקן חטבא ללקרבאן. וקאם ומצא. אלי אלמוצע אלדי קאל לה אלה:

אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יְחִידְךָ אֲשֶׁר
אֲהַבְתָּ אֶת־יִצְחָק וְלֹךְ־לְךָ
אֶל־אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ
שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד
הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים:

ואמר. דבר פען. ית בך ית יחידך דרחימתא ית יצחק. ואיזיל לך. לארע פולחנא. ואסקהי קדמי תמן לעלתא. על חד מן טוריא. דאימר לך: ג) וישכם אברהם בפקר ויחבש את חמרו ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים: ואקדים אברהם בצפרא. וזריז ית חמריה. ודבר. ית תרין עולימוהי עמיה. וית יצחק בריה. וצלח אעי לעלתא.

— כש"י —

אלא שיעלהו להר לעשותו עולה, ומשהעלהו אמר לו הורידהו: אחד ההרים. הקדוש ברוף הוא מתהא הצדיקים ואחר כך מגלה להם, וכל זה כדי להרבות שכרן, וכן (לעיל יז 6) אל הארץ אשר אראך, וכן ביונה (ג 3) וקרא אליה את הקריאה: ג) וישכם. נודרו למצוה: ויחבש. הוא בעצמו ולא צוה לאחד מעבדיו, שהאהבה מקלקלת השורה: את שני נעריו. ישמעאל ואליעזר, שאין אדם חשוב רשאי לצאת לדרך בלא שני אנשים, שאם יצטרך האחד לנקבו ויתרחק יהיה השני עמו: ויבקע. תרגומו וצלח, כמו (ש"ז יט יח) וצלחו הירדן, לשון בקוע (י"ג בקוע) פינדר"א זלנ"ז [לחטוב]:

את בנך. אמר לו שני בנים יש לי, אמר לו את יחידך, אמר לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו, אמר לו אשר אהבת, אמר לו שניהם אני אוהב, אמר לו את יצחק, ולמה לא גלה לו מתחלה, שלא לערבבו פתאום, ותזווח דעתו עליו ותטרף, וכדי לחבב עליו את המצוה ולתן לו שכר על כל דבור ודבור: ארץ המוריה. ירושלים, וכן בדברי הימים (ז' ג 6) לבנות את בית ה' בירושלים בהר המוריה. ורבותינו פרשו על שם שמשם הוראה יוצאה לישראל. ואונקלוס תרגמו על שם עבודת הקטורת שיש בה מור נרד ושאר בשמים: והעלהו. לא אמר לו שחטוהו, לפי שלא היה חפץ הקדוש ברוף הוא לשחטו

תפסיר רס"ג

ד) ולמא פאן פי אליוס
אלת'אלת'. רפע אברהים
עינאה. וירא אלמוצע מן
בעיד: ה) וקאל לג'לאמיה.
אגלסא ההנא מע אלתמאר.
ואנא ואלג'לאם. נמצי אלי
ת'ם. ונסגד ונרגע אליכם:
ו) פאכ'ד' אברהים חטב
אלקרפאן. וציריה עלי יצחק
אבנה. ואכ'ד' מעה אלנאר
ואלסכין. ומציא גמיעא:
ז) פקאל יצחק. לאברהים אביה
יא אבאה. קאל לביד יא אבני.

וקם ואזל. לאתרא דאמר ליה יי:
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיֵּשֶׁא
אַבְרָהָם אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא
אֶת-הַמָּקוֹם מֵרְחֹק: בְּיוֹמָא
תְּלִיתָאָה. וזקף אברהם ית עינוהי. וחוּא
ית אתרא מרחיק: ה) וַיֹּאמֶר
אַבְרָהָם אֶל-נְעָרָיו שְׁבוּ-
לָכֶם פֹּה עִם-הַחֲמוֹר וְאֲנִי
וְהַנֶּעֶר נִלְכָּה עַד-כֹּה:
וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵיכֶם:

ואמר אברהם לעולימוהי. אוריכו לכוּן הקא עם חמרא. ואנא
ועולימא. נתמטי עד פא. ונסגוד ונתוב לותכוּן: ו) וַיִּקַּח אַבְרָהָם
אֶת-עֵצֵי הָעֵלֶה וַיִּשֶׂם עַל-יִצְחָק בְּנֹו וַיִּקַּח בְּיָדוֹ
אֶת-הָאֵשׁ וְאֶת-הַמֶּאֲכָלֹת וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:
ונסיב אברהם ית אעי דעלתא. ושוי על יצחק בריה. ונסיב בידיה. ית
אישתא וית ספינא. ואזלו תרויהון פחדא: ז) וַיֹּאמֶר יִצְחָק
אֶל-אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הַנְּנִי בְנִי

— רס"ג —

(לעיל טו כ) כה יקיה ורעף: ונשובה. נתנבא
שישובו שניהם: ו המאכלת. ספין, על שם
שאוכלת את הבשר, כמה דתימא
(דכיס לז מז) וחרבי תאכל בשר, ושמשרת
בשר לאכילה. דבר אחר זאת נקראת
מאכלת, על שם שישאל אוכלים מתן שכרה:
וילכו שניהם יחדו. אברהם שהיה יודע

ד ביום השלישי. לפמה אחר מלהראותו
מיד, כדי שלא יאמרו הממו וערבבו פתאום
וטרד דעתו, ואלו היה לו שהות להמליך אל
לבו לא היה עושה: וירא את המקום. ראה
ענן קשור על ההר: כ עד כה. כלומר דרך
מועט למקום אשר לפנינו. ומדרש אגדה
אראה היכן הוא מה שאמר לי המקום

תפסיר רס"ג

קאל. הודיא אלנאר ואלחטב. ואין אלחמל ללקרבאן: ח) קאל אברהים. אללה יציהר אלחמל ללקרבאן יא אבני ומציא גמיעא: ט) חתי גאא. אלי אלמוציע אלדי קאל לה אללה. פבנא תם אברהים מד'בחא. ונציד אלחטב. וכפת יצחק אבנה. וצירה עלי אלמד'בח פוק אלחטב: י) פמו אברהים ידה. ואכדי אלספין. ליד'בח אבנה: יא) פנאדא אליה. מלך

וַיֹּאמֶר הֲנֵה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים
וַאֲיֵה הַשָּׂה לְעֹלָה: וַאֲמַר
יִצְחָק. לְאַבְרָהָם אָבוּהִי וַאֲמַר אָבִי.
וַאֲמַר הָאֵנָּה בְרִי. וַאֲמַר. הֲאֵ אִישׁתָּא
וְאֵעִיָּא. וְאֵן אִמְרָא לְעֹלְתָא:
וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים
יִרְאֶה-לוֹ הַשָּׂה לְעֹלָה בְנִי
וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַאֲמַר
אַבְרָהָם. קָדָם יי גְּלִי אִמְרָא. לְעֹלְתָא
בְרִי. וְאֵזְלוּ תַרְוֵיהוֹן בַּחֲדָא: ט

אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר-לוֹ הָאֱלֹהִים וַיְבֹן שָׂם
אַבְרָהָם אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד
אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׂם אֹתוֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל
לְעֵצִים: וְאֹתוֹ. לְאֹתָרָא דְאָמַר לִיהּ יי. וּבְנָא תַמָּן אַבְרָהָם יֵת
מִדְּבַחָא. וְסִדֵּר יֵת אֵעִיָּא. וְעֻקֵּד יֵת יִצְחָק בְּרִיהּ. וְשׁוּי יֵתִיה עַל מִדְּבַחָא.
עִיל מִן אֵעִיָּא: ז וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת-יְדֹו וַיִּקַּח אֶת-
הַמַּאֲכָלָת לְשַׁחֵט אֶת-בְּנוֹ: וְאוֹשִׁיט אַבְרָהָם יֵת יְדִיהּ.
וְנָסִיב יֵת סַבִּינָא. לְמַפְס יֵת בְּרִיהּ: יא וַיִּקְרָא אֱלֹהִי מְלֹאךְ

• רס"י •

שהולך לשחוט את בנו הנה הולך ברצון
ושמחה כיצחק שלא היה מרגיש בדבר:
ח יראה לו הששה. כלומר יראה ויבחר לו
הששה, ואם אין ששה לעולה בני ואף על פי
שהבין יצחק שהוא הולך לשחט, וילכו

שניהם יחדו בלב שוה: ט ויעקוד. ידיו ורגליו
מאחוריו, הידים והרגלים ביחד היא עקידה,
והוא לשון (לכלן לט) עקדים, שהיו קרסליהם
לבנים, מקום שעוקדין אותן בו היה נכר:
יא אברהם אברהם. לשון חבה הוא שכופל

תפסיר רס"ג

אללה מן אלסמא. וקאל יא אברהים יא אברהים. קאל לביד: יב) קאל. לא תמוד ידך אלי אלג'לאם. ולא תצנע בה שיא. פאן אלאן עדפת אלנאס. אנך תקי אללה. ולם תצוד אבנד וחיידך עני: יג) תים רפע בעד דאלך אברהים עינאה. פנציר פאד'א בכבש. מלתחמה

יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר
אֲבָרְהָם | אֲבָרְהָם וַיֹּאמֶר
הַנְּנִי: וּקְרָא לִי. מִלְּאָכָא דִּי מִן
שָׁמַיָא. וַאֲמַר אֲבָרְהָם אֲבָרְהָם. וַאֲמַר
הָאֲנָא: יב וַיֹּאמֶר אֶל־תִּשְׁלַח
יָדְךָ אֶל־הַנְּעֵר וְאֶל־תַּעֲשׂ
לוֹ מְאוּמָה כִּי | עֵתָה

יִדְעֵתִי כִּי־יִרְא אֱלֹהִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ
אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יְחִידְךָ מִמֶּנִּי: וַאֲמַר. לָא תוּשִׁיט יָדְךָ
לְעוֹלִימָא. וְלֹא תַעֲבִיד לִי מַדְעָם. אָרִי כְעַן יִדְעָנָא. אָרִי דְחִלָּא דִּי
אֲתָ. וְלֹא מִנְעֵתָא. יֵת בְּרַךְ יֵת יְחִידְךָ מִנִּי: יג וַיֵּשָׂא אֲבָרְהָם
אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה־אֵיל אַחֵר נֶאֱתָז בִּסְבָךְ
בְּקִרְנָיו וַיִּלֶךְ אֲבָרְהָם וַיִּקַּח אֶת־הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ

— רס"ג —

מוצא שפתי לא אשנה לא אמרתי לך שחטוהו
אלא העליוהו אסקתיה, אחתיה: כי עתה
ידעתי. מעתה יש לי מה להשיב לשטן
ולאומות התמיהים מה היא חבתי אצלך. יש
לי פתחון פה עכשיו שרואים כי ירא אלהים
אתה: יג והנה איל. מוכן היה לך מששת
ימי בראשית: אחר. אחרי שאמר לו המלאך
(לעיל פסוק יב) אל תשלח ידך, ראהו כשהוא
נאחז, והוא שמתרגמין וזקף אברהם עינוהי
בתר אליו: בסבך. אילו: בקרניו. שהיה רץ
אצל אברהם והשטן סובכו ומערבבו

את שמו: יב אל תשלח. לשחוט, אמר לו
אם בן לחנם באתי לכאן, אעשה בו חבלה
ואוציא ממנו מעט דם, אמר לו אל תעש לו
מאומה, אל תעש בו מום: כי עתה ידעתי.
אמר רבי אבא אמר לו אברהם אפרש לפניך
את שיקחתי אתמול אמרת לי (לעיל כ"א יב) כי
ביצחק יקרא לך זרע, והזרת ואמרת
(ס"ב כ"ג) קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר
לי אל תשלח ידך אל הנער. אמר לו הקדוש
ברוך הוא (סבלים פ"ט ל"ב) לא אצלל בריתי
ומוצא שפתי לא אשנה, כשאמרתי לך קח

זולק הדקדוק: יג נאחז בסבך. החי"ת והבית"ן בפתח בכל ספרי תימן וכ"כ אור תורה ז"ל:

תפסיר רס"ג

פי ש'עב אלשג'ר קרנאה. פ'מצי'י ואכ'דה. וק'רבה קרבאנא בדל אבנה: יד) פסמי אברהים. אסס ד'לך אלמוצע אללה אלמתגלי. לפי יקאל פי מתיל הדיא אליום. פי הדיא אלגבל אללה יתגלא: טו) ת'ים ד'עא מ'לך אללה אברהים. תיאניה מן אלסמא: טז) קאל. באסמי אקסמת יקול אללה. אנך לאגל מוא צנעת הדיא אל'אמר. ולם תצד אבנד וחי'דך עני:

לְעֵלָה תַּחַת בְּנוֹ: וזקף אברהם ית עינוהי בתר אלין. וחזא והא דכרא. אחיד באילנא בקרנוהי. ואול אברהם ונסיב ית דכרא. ואסקיה לעלתא חלף בריה: ד' ויקרא אברהם שם המקום ההוא יהוה | יראה אשר יאמר היום בהר יהוה יראה: ופ'לח וצ'לי אברהם. תמן באתרא ההוא. אמר, קדם יי הקא יהון פ'לחין ד'ריא. בכין יתאמר ביומא הדין. בטורא הדין אברהם קדם יי פ'לח: ט' ויקרא מלאך יהוה אל-אברהם שנית מן השמים: וקרא מלאכא דיי לאברהם. תנינות מן שמיא: ט"ז ויאמר בי נשבעתי נאם-יהוה כי יען אשר עשית את-הדבר הזה ולא חשכת את-בנך את יחידך: ואמר. במימרי קיימית אמר יי. ארי. חלף ד'עבדתא ית פתגמא הדין.

• רס"י •

לימי הדורות עליו בהר זה יראה הקדוש ברוך הוא לעמו: היום. הימים העתידין. כמו עד היום הזה שבכל המקרא. שכל הדורות הבאים הקוראים את המקרא הזה אומרים עד היום הזה על היום שעומדים בו. ומדרש אגדה ה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפרענות. כדי שיאמר היום הזה בכל הדורות הבאים בהר ה' יראה. אפרו של-יצחק צבור ועומד לכפרה:

באילנות כדי לעבבו: תחת בנו. מאחר שכתוב ויעלהו לעולה, לא חסר המקרא כלום, מהו תחת בנו, על כל עבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואומר: הרי רצון שתהא זו כאלו היא עשויה בבני כאלו בני שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו הוא מפשט, כאלו הוא נקטר ונעשה דשן: יד ה' יראה. פשוטו פתרגומו, ה' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו שכנתו ולהקריב כאן קרבנות: אשר יאמר היום. שיאמרו

תפסיר רס"ג

יז) לאבארן פיד. ואכתיר
נסלך כפואכב אלסמא.
וכאלדמל. אלד'י עלי ש'אט
אלבחר. ויחוז נסלך קרי'
אעדאליה: יח) ויתבארך בנסלך,
גמיע אמם אלארץ. גזא מא
קבלת (י"נ אמרי) קולי: יט) ת'ם
רגע אברהים אלי גלאמיה.
פקאמו. ומצ'ו גמיעא אלי ביר
סבע. ואקאם ת'ם. כ) ולמא
כאן בעד הדיה אלאמור.
אכ'בר אברהים וקיל לה.
הודיא קד ולדת מלכה הי

ולא מנעתא ית ברך ית יחידך:
כ) כִּי־בָרַךְ אֲבִרְכֶךָ וְהִרְבֵּה
אֲרֵבָה אֶת־זְרַעְךָ כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם וְכָחֹל אֲשֶׁר
עַל־שֵׁפֶת הַיָּם וִירֵשׁ זְרַעְךָ
אֶת שַׁעַר אֵיבָיו: ארי ברךא
אברכך. ואסגאה אסגי ית בך כוכבי
שמיא. וכחלא. דעל פיך ימא. ויירתון
בך: ית קרוי סנאיהון:
ד) וְהִתְבָּרְכוּ בְּזְרַעְךָ כָּל

גווי הארץ עקב אשר שמעת בקלי: ויתברכו
בדיל בך. כל עממי ארעא. חלף. דקבילתא למימרי: יט) וישב
אברהם אל-נערו ויקמו וילכו יחדו אל-באר
שבע וישב אברהם בבאר שבע: ותב אברהם לות
עולימוהי. וקמו. ואזלו כחדא לבאר שבע. ויתיב אברהם בבאר
שבע: פ [עפטיד] ב) ויהי אחרי הדברים האלה ויגד
לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה גם-הוא

רס"י

עשרים ויש שנה כמו שפרשנו למעלה
(כ"ג ל'): כ אחרי הדברים האלה ויגד
בשובו מהר המוריה הנה אברהם מהרהר
ואומר אלו הנה בני שחוט כבר הנה הולך
בלא בנים, הנה לי להשיאו אשה מבנות ענר
אשכול וממרא, בשרו הקדוש ברוך הוא
שנלדה רבקה בת זוגו, וזהו אחרי הדברים
האלה הרהורי דברים שהיו על ידי עקידה:

י) ברך אברך. אחת לאב ואחת לבן:
והרבה ארבה. אחת לאב ואחת לבן:
יט) וישב אברהם בבאר שבע. לא ושיבה
ממש, שהרי בחברון הנה יושב שתים עשרה
שנים לפני עקידתו של-יצחק, יצא מבאר
שבע והלך לו לחברון, כמו שנאמר
(לעיל כ"ג ל') ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים
רבים, מרבים משל-חברון הראשונים, והם

תפסיר רס"ג

איציא. בנין לנחור אכיד: (כא) עוץ בפרה ובזו אכיה. וקמואל אבי ארם: (כב) וכשד וחזו. ופלדש וידלף. ובתואל: (כג) ובתואל אולד רבקה. הולאי תמאניה ולדת מלכה. לנחור אכי אברהים: (כד) ואמתה אסמהא ראומה. ולדת הי איציא טבח וגחם ותחש ומעכה:

בְּנִים לְנַחֲוֹר אַחִיד: וְהוּהוּ. בְּתֵר פִּתְגָמִיָּא הָאֵלִין. וְאֶתְחֹוֹא לְאַבְרָהָם לְמִימֵר. הָא. יְלִידַת מְלָכָה אִף הִיא. בְּנִין לְנַחֲוֹר אַחִיד: כַּ אֶתְעוּץ בְּכֹרוֹ וְאֶת־בְּזוֹ אַחִיו וְאֶת־קְמוּאֵל אֲבִי אֲרָם: יֵת עוּץ בּוֹכְרִיָּה וְיֵת בְּזוֹ אַחִוְהִי וְיֵת קְמוּאֵל

אינע מתחילים מפינור מכאן.

אבוהי דארם: *כַּ וְאֶת־כֶּשֶׁד וְאֶת־חִזּוֹ וְאֶת פְּלֶדֶשׁ וְאֶת־יְדֻלְף וְאֶת בְּתוּאֵל: וְיֵת כֶּשֶׁד וְיֵת חִזּוֹ. וְיֵת פְּלֶדֶשׁ וְיֵת יְדֻלְף. וְיֵת בְּתוּאֵל: כַּ וּבְתוּאֵל יֵלֵד אֶת־רְבֵקָה שְׁמֵנָה אֵלֶּה יֵלְדָה מְלָכָה לְנַחֲוֹר אַחִי אַבְרָהָם: וּבְתוּאֵל אוֹלִיד יֵת רְבֵקָה. תְּמַנִּיא אֵלִין יְלִידַת מְלָכָה. לְנַחֲוֹר אַחִוְהִי דְאַבְרָהָם: כַּד וּפִילְגִשׁוֹ וּשְׁמָה רְאוּמָה וְתֵלֵד גַּם־הוּא אֶת־טֶבַח וְאֶת־גַּחַם וְאֶת־תַּחֲשׁ וְאֶת־מַעְכָּה: וְלַחִינְתִּיָּה וּשְׁמָה רְאוּמָה. וְיֵלִידַת

אף היא ית טבח וית גחם. וית תחש וית מעכה: פ פ פ

קמז פיסוקים סימן לפלואט

רס"י

גם היא. אף היא השותה משפחותיה שמונה בני גבירות וארבעה בני פלגש: למשפחות אברהם שתיים עשרה, מה אברהם שנים עשר שבטים שיצאו מיעקב, שמונה בני הגבירות וארבעה בני שפחות, אף אלו חסלת פרשת וירא

ברכה ראשונה שקודם ההפטרות

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנַבִּיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמֶת וְהַצְדִּיק: (א"ב)

הפטרות דזירא

במלכים ב' סימן ד'

וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי־הַנְּבִיאִים צִעָקָה אֶל־אֱלֹהֵי־שָׁמַיִם
לֵאמֹר עַבְדְּךָ אִישִׁי מִתּוֹ וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עַבְדְּךָ
הָיָה יָרָא אֶת־יְהוָה וְהַנְּשִׂיָה פָּא לְקַחַת אֶת־שְׁנֵי יְלָדֵי לֹו
לְעַבְדִּים: וְאַתָּתָא חֲדָא, מִנְּשֵׁי תַלְמִידֵי נְבִיאָא. מִצּוּחָא קָדָם אֱלֹהֵי־שָׁמַיִם,
לְמִימְרָא. עַבְדְּךָ עוֹבְדֵיהָ בְּעַלִּי, מִית. וְאַתּוּ יָדַעְתָּ. אֲרִי עַבְדְּךָ. הָוָה דְּחִיל
חֲטָאוֹן, מִן קָדָם יי. דְּכַד קִטִּילַת אֵיזוּבַל יְת נְבִיאָא דִּי דְּבַר מִנְּהוֹן,
מֵאָה גְבָרָא. וְאַטְמַרְנוּן, חֲמִשִּׁין חֲמִשִּׁין גְּבָרָא בְּמַעֲרַתָא. וְהָוָה יְזוּף,
וּמוֹכִיל לְהוֹן. בְּדִיל דְּלֹא לְאוּכְלוּתְהוֹן מִנְּכִסּוּהֵי דְּאַחְאָב, מִן קָדָם דְּאַנּוּן
אַנְסָא. וּכְעַן, רְשִׁיאָא אַתָּא. לְמַדְבַּר. יְת תַּרְיִן בְּנֵי לִיָּה, לְעַבְדֵּינִי:
(תוספתא: עוד מאתן ושתין וחמשא זמנין צוחת אתת עובדיה פהאיי גונא ולא הוה
משגח בה, ולא ידע מא למעבד לה. עד דאזלא לבי קברי, וקא צוחא ואמרא. מרי
מרי דחלא די, דחלא די. ואשתמע לה קלא מביני מיתיא מן הדין דחלא די, דקא
בעית. ארבעה אקרו, דחליא די. אברהם ויוסף, ואיוב ועובדיה. מתיבא ואמרא לא
בעינא אלא האיי דכתיב ביה, דחלא די לחדא. וכד אודעוהא קבריה הות קא
מתפלשא בעפריה, וקא צוחא ואמרא. מרי מרי היכא רחצנך לי, בשעתא דדמכתא
ודמותא. כד אמרית לך למן את שביק לי, וית תרין בני. ואתיבתני, דרבון עלמא
רחצן לי. דאמר לי שבוק יתמד ואנא אקימנון וארמלתך, עלי תתרחיץ. וכד, לא
נהשכח משנייב. ויתמי נמי צוחי ואמרי קבלן אבא, קבלן אבא. אתיב עובדיה ואמר
לה זילי לגבי אלישע בפרתא דמשחא דאשתאר גביך, וליברכיך ביה. דאנא כד
אטמרתנהו למאה נבייא ונתנהו במערתא בלחמא ובמיא לא אטפנין בוציני
דמשחא מניהו, לא ביממא ולא בליליא. לדכר לי נביא מלי דידי לקדשא בריך
הוא וישלים לכו, מאי דאזיפתיה. דהכי אמר קרא דמוזיף למרי עלמא יי, כל מן
דמרחים על עניא ועל מסבינא. ובכך אזלת ואודעתיה לאלישע, כלי האיי: ע"ב.)

ב וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלִישַׁע מַה אַעֲשֶׂה לָךְ הַגִּידִי לִי מַה-יֵשׁ-
 (כ' לכו) לָךְ בַּבַּיִת וְהֵאמֶר אֵינִי לְשִׁפְחָתְךָ כֹּל בַּבַּיִת כִּי
 אִם-אֶסּוּדָּךְ שָׁמֹן: וַאֲמַר לָהּ אֵלִישַׁע, מַה אַעֲבִיד לִיךְ. חוּא לִי. מַה
 אֵית לִיךְ, בַּבַּיִתָּא. וַאֲמַרְתָּ. לֵית לְאִמְתְךָ כֹּל מְדַעַם, בַּבַּיִתָּא. אֵלֶיהִן,
 מְנָא דְמִשְׁחָא: ג וַיֹּאמֶר לְכִי שְׂאֵלִי-לָךְ פְּלִים מִן-הַחוּץ
 מֵאֵת כָּל- (כ' שכניכו) שְׂכַנְיָךְ פְּלִים רְקִים אֶל-תְּמַעִיטִי:
 וַאֲמַר. אִיזִילִי שְׂאֵלִי לִיךְ מְנִין, מִן בְּרָא. מִן, כָּל שִׁיבְכִי; מְנִין רִיקְנִין, לָא
 תִזְעֲרִין: ד וּבָאת וְסִגְרַת הַדְּלַת בַּעֲדָךְ וּבַעֲד-בְּנִיךָ
 וַיִּצְקַת עַל כָּל-הַפְּלִים הָאֵלֶּה וְהַמָּלֵא תִסְיַעִי: וְתִהְיִין.
 וְתִגִּיפִין דְּשָׂא, בְּאִפְךָ וּבִאִפֵי בְּנֵךְ. וְתִרְיִקִין מִשְׁחָא. עַל כָּל מְנִיָּא, הָאֵלֶּיךָ.
 וּמְנָא דִיתְמַלִי, תִסְלִקִין: ה וְתִלְךְ מֵאֵתוֹ וְתִסְגֹר הַדְּלַת בַּעֲדָהּ
 וּבַעֲד בְּנֵיהָ הֵם מַגִּישִׁים אֵלֶיהָ וְהִיא (כ' מיצקת) מוֹצֵקַת:
 וְאִזְלַת, מְלֻתִיהָ. וְאִגְפַת דְּשָׂא. בְּאִפֶּהּ, וּבִאִפֵי בְּנֵהָ. אֲנֹן. מְקַרְבִין לָהּ
 מְנִיָּא, וְהִיא מְרִיקָא מִשְׁחָא: ו וְיִהִי | כְּמִלְאֵת הַפְּלִים וְהֵאמֶר
 אֶל-בְּנֵהּ הַגִּישָׁה אֵלַי עוֹד פְּלִי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵינִי עוֹד פְּלִי
 וַיַּעֲמֵד הַשָּׁמֶן: ז וְהָוָה, כְּמִשְׁלַם מְנִיָּא. וַאֲמַרְתָּ לְבִרְהָ קָרִיב לִי עוֹד,
 מְנָא. וַאֲמַר לָהּ. לֵית עוֹד, מְנָא. וּפְסַק, מִשְׁחָא: ח וְתִבָּא וְתִגַּד
 לְאִישׁ הָאֵלֶּהִים וַיֹּאמֶר לְכִי מְכַרִי אֶת-הַשָּׁמֶן וְשִׁלְמִי
 אֶת- (כ' נשיכו) נְשִׂיךְ וְאֵת (כ' בניכו) וּבְנִיךָ תַחֲיִי בְּנוֹתֶר:

א. מקצת קהילות נוהגים לומר תוספתא זו במקום תרגום של פסוק ו'.
 והנה, כמשלם מניא. ואמרת לברה קריב לי עוד, מני תבירי דחספא. דמן דגזר על
 מנין ריקנין דיתמלון יגזר על מנין תבירין, ויתקנון. והנה לקיט מני תבירי ומשוי חד
 על חד, ומתחברי במימרא דקדשא בריך הוא. ועמודא דמשחא, טייף על בלהון. עד
 דשלימו, כל פסקי מניא. אמר ברה, לית עוד מניא. ושמע עמודא דמשחא, ופסק:

זולק הדקדוק: ב וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלִישַׁע. תיבת ויאמר בטרם:

וְאֵתְּתָהּ. וְחֻוִּיאתָ, לְנַבִּיאַ דְיִי. וְאָמַר. אִיזִילִי, זְבִינִי יְתַּ מִשְׁחָא. וְשְׁלָמִי,
 לְמַרְי חֻבְתִּיד. וְאֵת וּבְנָךְ. תַּתְּפַרְנְסִין, בְּמָא דִישְׁתָּאֵר: ^ה וַיְהִי הַיּוֹם
 וַיַּעֲבֹר אֱלִישָׁע אֶל-שׁוֹנִים וְשָׂם אִשָּׁה גְדוֹלָה וְתַחְזֹק-בּוֹ
 לֶאֱכֹל-לֶחֶם וַיְהִי מִדֵּי עָבְרוּ יִסֹּר שָׂמָּה לֶאֱכֹל-לֶחֶם: וַהֲוֶה
 יוֹמָא, וַעֲבַר אֱלִישָׁע לְשׁוֹנִים. וְתַמְן אֶתְתָּא, דְּחָלַת חֲטָאִין. וְאֶתְקִיפַת בֵּיהּ,
 לְמִיכַל לַחְמָא. וַהֲוֶה, בְּזַמֵּן מַעְדוּהִי. מִתַּפְּנִי לְתַמְן, לְמִיכַל לַחְמָא:
^ט וַתֹּאמֶר אֶל-אִשָּׁה הַגְּהֵ-נָא יַדְעָתִי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים
 קָדוֹשׁ הוּא עָבַר עָלֵינוּ תָּמִיד: וְאָמַרְתָּ לְבַעֲלָהּ. הָא כָּעַן יַדְעָנָא.
 אַרִי נְבִיאַ דְיִי, קְדִישָׁא הוּא. מִתַּפְּנִי לְוַתְנָא, תְּדִירָא: ^י נַעֲשֶׂה-נָא
 עֲלִית-קִיר קְטַנָּה וְנָשִׂים לוֹ שָׂם מְטָה וְשִׁלְחָן וְכִסֵּא
 וּמְנֹרָה וְהִיָּה בְּבֵאוֹ אֵלֵינוּ יִסֹּר שָׂמָּה: נַעֲבִיד בְּעַן עֲלִית
 בְּתֵלָא, זַעֲרָא. וְנַתְקִין לִיהַּ תַּמְן, אֶתְרֵי. עֲרָסָא וּפְתוּרָא, וְכִרְסֵיא וּמְנֹרָתָא.
 וַיְהִי. בְּמִיתוּהִי לְוַתְנָא, יַתַּפְּנִי לְתַמְן: ^{יא} וַיְהִי הַיּוֹם וַיִּבֵּא שָׂמָּה וַיִּסֹּר
 אֶל-הָעֲלִיָּה וַיִּשְׁכַּב-שָׂמָּה: וַהֲוֶה יוֹמָא, וְעַל לְתַמְן. וְזָר לְעֲלִיתָא,
 וַיִּשְׁכַּב תַּמְן: ^{יב} וַיֹּאמֶר אֶל-גִּיחֲזִי נַעֲרוּ קְרָא לְשׁוֹנֵמִית הַזֹּאת
 וַיִּקְרָא-לָהּ וַתַּעֲמֵד לְפָנָיו: וְאָמַר, לְגִיחֲזִי עוֹלִימִיָּה. קְרִי,
 לְשׁוֹנֵמִיתָא הָדָא. וּקְרָא לָהּ. וְקָמַת, קְדַמוּהִי: ^{יג} וַיֹּאמֶר לוֹ אָמַר-נָא
 אֵלֶיָּהּ הֲנֵה חֲרָדַת אֵלֵינוּ אֶת-כָּל-הַחֲרָדָה הַזֹּאת מֵה

א. מקצת קהילות נוהגים לומר תוספתא זו במקום תרגום של פסוק ז'.
 וכד אתרְחִיש לָהּ הָהוּא נִסָּא אֶתְתָּ לְוַת נְבִיאַ דְיִי, וְאָמַרְתָּ. אֵית עֲלִי עֲסוּר מֵהַאֲנִי
 מִשְׁחָא, אוֹ לָא. אָמַר לָהּ בַעֲלִיד זֶן יְתַּ נְבִיאַ דְיִי, בְּמִלְתָּא דְלָפָא עֲלֵה עֲסוּרָא. וְאַף
 אֵת לִית עַל מִשְׁחִיד עֲסוּר, דְּמִן נִסָּא הוּא. הַדְרָא וְאָמַרָא לִיהַּ מָא נַעֲבִיד מִבְּנוּהִי
 דְאַחְאָב, אִי שְׁמַעִי עֲלִי וְאַנְסִי לִי. מִתִּיב וְאָמַר לָהּ מִן דְּסַגְר פּוֹם בְּלָבִי דְמַעֲרִים, וְעֵתִיד
 לְמַסְגֵּר פּוֹם אַרְיוּתָא דְדַנְיָאֵל. יְטַמְטִים עֵינֵיהוֹן דְּבִנֵי אַחְאָב וַיִּסְגֵּר אַדְנִיָּהוֹן, דְּלָא
 לְאַבְאָשָׁא לִיד. בְּכִין יְהַבַּת אוֹדִיתָא וְתַשְׁבַּחְתָּא, וְאַזְלַת:

זֶלְק הַדְּקָדוּקָא: הֲנֵה חֲרָדַת אֵלֵינוּ. אִין פְּסִיק אַחַר תִּיבַת הַנָּה:

לַעֲשׂוֹת לָךְ הֵיט לְדַבֵּר-לָךְ אֶל-הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל-שֶׁר
 הַצָּבָא וְתֹאמַר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנֹכִי יִשְׁבֶּת: וְאָמַר לִיה. אִימַר כְּעַן
 לִי הָא עֲסִיקַת לְנָא, יָת כָּל עֲסָקָא הָדָא. מָא, לְמַעְבַּד לִיד. הַפְּתָגַם אִית
 לִיד, לְמַלְלָא עִם מַלְכָא. אוֹ, עִם רַב חִילָא. וְאָמַרְתָּ. בְּגוֹ עֲסָקֵי עַמִּי, אָנָּא
 מְסוּבָרָא: ^ד וְיֹאמֶר וּמָה לַעֲשׂוֹת לָהּ וְיֹאמֶר גִּיחֲזִי אָבֵל בֶּן
 אִינֶן-לָהּ וְאִישָׁה זָקֵן: וְאָמַר. וּמָא, לְמַעְבַּד לָהּ. וְאָמַר גִּיחֲזִי. בְּקִשְׁטָא.
 בַּר לִית לָהּ, וּבַעֲלָה סִיב: ^ט וְיֹאמֶר קָרָא-לָהּ וְיִקְרָא-לָהּ
 וְתַעֲמִד בַּפֶּתַח: וְאָמַר, קָרִי לָהּ. וְיִקְרָא לָהּ. וְקַמַת, בְּתַרְעָא:
^ט וְיֹאמֶר לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חֲזִיה (כ' אַתִּי) אֶתְ חַבְקַת בֶּן
 וְתֹאמֶר אֶל-אֲדָנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-תְּכֹזֵב בְּשַׁפְּחַתְךָ:
 וְאָמַר. לְזַמְנָא הָדָא, כְּעַדְן דְּאַתּוֹן קִיִּמִּין. תְּהוּ, מְחַבְּקָא בְרָא. וְאָמַרְתָּ.
 בְּבַעו רַבּוּנִי, נְבִיא דִּיִּי. לָא יִתְכַדֵּב פְּתַגְמָא, בְּאַמְתְּךָ: ^ד וְתִהֵר
 הָאִשָּׁה וְתִלְד בֶּן לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חֲזִיה אֲשֶׁר-דְּבַר אֱלִיָּה
 אֱלִישֶׁע: וְעַדִּיאַת אַתְתָּא, וְיִלִּידַת בַּר. לְזַמְנָא הָדִין, כְּעַדְן דְּהִיא קִיִּמָּא.
 דְּמִלִּיל עִמָּה, אֱלִישֶׁע: ^ה וְיִגְדַל הַיֶּלֶד וְיִהִי הַיּוֹם וְיֵצֵא
 אֶל-אָבִיו אֶל-הַקְּצָרִים: וּרְבָא רַבִּיא. וְהוּה יוֹמָא. וּנְפַק לְוַת אַבּוּהִי,
 לְוַת חֲצוּדִיא: ^ו וְיֹאמֶר אֶל-אָבִיו רֵאשִׁי | רֵאשִׁי וְיֹאמֶר
 אֶל-הַנְּעַר שְׂאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ: וְאָמַר לְאַבּוּהִי, רֵישִׁי רֵישִׁי. וְאָמַר,
 לְעוֹלִימָא. סַבְּהִי, וְאוּבְלֵהִי לְאַמִּיה: ^ז וְיִשְׂאֵהוּ וְיַבְאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ
 וְיֵשֵׁב עַל-בְּרֵכֵיהָ עַד-הַצְּהָרִים וְיָמַת: וְנִסְבִּיה. וְאוּבְלִיה,
 לְאַמִּיה. וְיִתִּיב עַל בְּרֵכָהּ. עַד עַדְן טִיְהָרָא, וּמִית: ^כ וְתַעֲלֵ
 וְתִשְׁכַּבְּהוּ עַל-מִטַּת אִישׁ הָאֱלֹהִים וְתִסְגַּר בְּעַדּוֹ וְתֵצֵא:
 וּסְלִיקַת, וְאַשְׁכִּיבְתִּיה. עַל עַרְסָא, דְּנְבִיא דִּיִּי. וְאַגְפַת בְּאַפּוּהִי, וּנְפַקַת:

כב ותקרא אל-אישה ותאמר שלחה נא לי אחד
 מן-הנערים ואחת האתנות וארוצה עד-איש האלהים
 ואשובה: וקרת לבעלה. ואמרת. שדר בען לי, חד מן עולימא.
 וחדא, מן אתנא. ואתמטי, לות נביא די, ואתוב: כג ויאמר מדיע
 (כ' אתי הלכתו) את הלכת אליו היום לא-חדש ולא שבת
 ותאמר שלום: ואמר. מדין. את אזלא לותיה, יומא די. לא ירת,
 ולא שבא. ואמרת, שלום: כד ותחבש האתון ותאמר
 אל-נערה נהג ולך אל-תעצר-לי לרפב פי אם-אמרתי
 לך: וריות אתנא. ואמרת לעולימה, דבר ואיזיל. לא תדחק עלי,
 למרפב. אלהין, כד אימר לך: כה ותלך ותבוא אל-איש
 האלהים אל-הר הפרמל ויהי פראות איש-האלהים
 אתה מנגד ויאמר אל-גיחזי נערו הנה השונמית הלז:
 ואזלת. ואתת. לות נביא די, לטור פרמלא. והוה כד חוא נביא די
 יתה, מקביל. ואמר, לגיחזי עולימיה. הא, שונמיתא דיכי: כז עתה
 רויץ-נא לקראתה ואמר-לה השלום לך השלום לאישך
 השלום לילד ותאמר שלום: בען, רהוט בען לקדמותה. ואימר
 לה. השלם ליד. השלם לבעליך, השלם לרביא. ואמרת, שלום:
 כח ותבא אל-איש האלהים אל-הר ותחזק ברגליו
 ויש גיחזי להדפה ויאמר איש האלהים הרפה-לה
 כי-נפשה מרה-לה ויהוה העלים מפני ולא הגיד לי:
 ואתת. לות נביא די, לטורא. ואתקיפת, ברגלוי. וקריב גיחזי,
 למדחה. ואמר נביא די שבוק מנה, ארי נפשה מריא לה. ומן קדם יי,

זולק הדקדוק: כ להדפה. הפ"א רפה: העלים. העי"ן בשוא לבד והוא נח, וכן נמסר בפרשת
 קדושים (ויקרא כ-ד):

אַתְּפַסָּא מִנִּי וְלֹא אַתְּחֹוּא, לִי: כַּה וְתֵאמֶר הִשְׁאַלְתִּי בֶן מֵאֵת
 אֲדֹנָי הַלֹּוא אֲמַרְתִּי לֹא תִשְׁלַח אֹתִי: וְאָמַרְתָּ. הַשְׁאִילִית
 בְּרָא, מִן רַבּוּנִי. הֲלֹא אֲמַרְתִּי לָךְ, אִם מִתִּיהִיב לִי בַר קִיָּם וְאִם לֹא, לֹא
 תִנְסִיס יָתִי: כִּס וַיֵּאמֶר לְגִיחֹזִי חֲגַר מִתְנִיד וְקַח מִשְׁעֲנַתִּי
 בְּיַדְךָ וְלִדְךָ כִּי תִמְצָא-אִישׁ לֹא תִבְרַכְנוּ וְכִי-יִבְרַכְךָ אִישׁ
 לֹא תִעֲנֶנּוּ וְשִׁמַּת מִשְׁעֲנַתִּי עַל-פְּנֵי הַנְּעֵר: וְאָמַר לְגִיחֹזִי, זְרוּ
 חֲרָצְךָ. וְסַב חֲטְרֵי בִידְךָ, וְאִיזִיל. אֲרִי תִשְׁכַּח גְּבַר, לֹא תִשְׁאֵל בְּשִׁלְמִיהָ.
 וְאֲרִי יִשְׁאֵל בְּשִׁלְמָךְ גְּבַר, לֹא תִתִּיבְנִיהָ. וְתִשׁוּי חֲטְרֵי, עַל אִפֵּי רַבִּיָּא:
 ל וְתֵאמֶר אִם הַנְּעֵר חִי-יְהוּה וְחִי-נַפְשֶׁךָ אִם-אֲעֻזְבְּךָ וְיָקָם
 וְיִלְדְךָ אַחֲרֶיהָ: וְאָמַרְתָּ, אֲמִיהָ דְרַבִּיָּא. קִיָּם הוּא יִי וְחִי נַפְשֶׁךָ, אִם
 אֲשַׁבְּקֶנְךָ וְיָקָם, וְאִזְל בְּתִרְהָא: לֹא וְגִיחֹזִי עֵבֶר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׂם
 אֶת-הַמִּשְׁעֲנַת עַל-פְּנֵי הַנְּעֵר וְאִין קוּל וְאִין קֶשֶׁב וַיִּשָּׁב
 לְקִרְאָתוֹ וַיַּגִּד-לוֹ לֵאמֹר לֹא הִקִּיץ הַנְּעֵר: וְגִיחֹזִי עֵבֶר
 קְדָמִיהוֹן. (תוספתא וְאֲשַׁכַּח אֲרִיא מִיָּתָא בְּאוֹרְחָא וְשׁוּי עֲלוּהִי חֲטָרָא בְּדִיל לְנַסּוּי
 בִּיהָ, וְאֲחִייהָ. וּמִשׁוֹם דְּעֵבֶר עַל מְלֵי רַבִּיהָ וְלֹא עֵבֶר כַּד פְּקַדִּיהָ אִזְל) וְשׁוּי יָת
 חֲטָרָא, עַל אִפֵּי רַבִּיָּא. וְלִית קַל, וְלִית דְּמַצִּית. וְתַב לְקַדְמוּתִיהָ, וְחֹזִי לִיהָ
 לְמִימַר, לֹא אַתְּעַר, רַבִּיָּא: לִב וַיָּבֵא אֱלִישָׁע הַבֵּיתָה וְהִנֵּה
 הַנְּעֵר מֵת מִשְׁכָּב עַל-מִטָּתוֹ: וְאַתָּא אֱלִישָׁע, לְבֵיתָא. וְהָא
 רַבִּיָּא, מִית. רְמִי, עַל עַרְסִיהָ: לִב וַיָּבֵא וַיִּסְגֵּר הַדְּלֵת בְּעַד
 שְׁנֵיהֶם וַיִּתְפַּלֵּל אֶל-יְהוָה: וְאַתָּא. וְאַגַּף דְּשָׂא, בְּאִפֵּי תְרוּיְהוֹן.
 וְצִלִּי, קָדָם יִי: לִד וַיַּעַל וַיִּשְׁכַּב עַל-הַיֶּלֶד וַיִּשְׂם פִּיו עַל-פִּיו
 וְעֵינָיו עַל-עֵינָיו וְכַפָּיו עַל- (כ' כפו) כַּפָּיו וַיִּגְהַר עָלָיו
 וַיַּחֵם בְּשַׂר הַיֶּלֶד: וְסָלִיק, וְשָׁכַיב עַל רַבִּיָּא. וְשׁוּי פְּמִיהָ עַל פְּמִיהָ.
 וְעֵינוּהִי עַל עֵינוּהִי, וַיְדוּהִי עַל יְדוּהִי. וְאַלְהִית, עֲלוּהִי וְחָם, בְּסָרָא דְרַבִּיָּא:

לָהּ וַיָּשֶׁב וַיֵּלֶךְ בְּבֵית אַחַת הַנָּה וְאַחַת הַנָּה וַיַּעַל וַיִּגְהַר
עָלָיו וַיִּזְרַר הַנְּעֹר עַד-שִׁבְעַ פְּעָמִים וַיִּפְקַח הַנְּעֹר
אֶת-עֵינָיו: וְתָב, וְהָלִיךְ בְּבֵיתָא. זְמַנָּא חֲדָא לְכָא, וְזְמַנָּא חֲדָא לְכָא.
וּסְלִיק, וְאַלְהִית עֲלוּהִי. וְאַתְמַקֵּק רַבִּיָּא, עַד שִׁבְעַ זְמַנִּין, וּפְתַח רַבִּיָּא, יֵת
עֵינוּהִי: לָהּ וַיִּקְרָא אֶל-גִּיחֹזִי וַיֹּאמֶר קְרָא לְשִׁנְמִית הַזֹּאת
וַיִּקְרָאָהּ וַתָּבֵא אֵלָיו וַיֹּאמֶר שְׂאֵי בְנָךְ: וַקְרָא לְגִיחֹזִי. וַאֲמַר,
קְרִי לְשִׁנְמִיתָא הָדָא. וַקְרָא לָהּ, וְאַתָּת לְקַדְמוּהִי. וַאֲמַר, סְבִי בְרִיךְ:
לָהּ וַתָּבֵא וַתִּפֹּל עַל-רַגְלָיו וַתִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָהּ וַתִּשָּׂא אֶת-
בְּנָהּ וַתַּעֲבֹד: וְאַתָּת, וּנְפִלַת קָדָם רַגְלוּהִי. וּסְגִידַת, עַל אֶרְעָא. וּנְסִיבַת
יֵת בְּרָהּ, וּנְפִקַת:

(גְּאָלְנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרַקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יַתְפְּרֵךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:

תפסיר רס"ג

גדה למנחת שבת
ושני וחמישי

כג א פְּכָאן עֵמַר שְׂרָה. מְאִיָּה
וְסַבְעָה וְעֶשְׂרִין סְנָה. סְנֵי
חִיּוּתָהּ: ב) וּמְאִתַּת שְׂרָה. פִּי
קְרִית אַרְבַּע. הֵיא חֲפְרָא פִּי
שָׂנִים שְׁנֵי חַיֵּי שְׂרָה: וְהוּוּ חַיֵּי

שָׂרָה. מְאָה וְעֶשְׂרִין וְשִׁבְעַ שְׁנִין. שְׁנֵי חַיֵּי שְׂרָה: ב) וְתַמַּת שְׂרָה

רס"י

כג 6 וַיְהִיו חַיֵּי שְׂרָה מְאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים
שָׁנָה וְשִׁבְעַ שְׁנִים. לְכַף נִכְתַּב שָׁנָה בְּכָל
כָּלָל וּכְלָל, לֹאמַר לָךְ שְׁכָל אַחַד גְּדַרְשׁ
לְעַצְמוֹ, בֵּת מְאָה כָּבֵת עֶשְׂרִים לְחֻטָּא, מַה
בֵּת עֶשְׂרִים לֹא חֻטָּא, שְׁהָרִי אִינָה בֵּת
עֲנֻשִׁין, אַף בֵּת מְאָה כָּלָל חֻטָּא, וּבֵת עֶשְׂרִים
כָּבֵת שִׁבְעַ לְיוֹפִי: שְׁנֵי חַיֵּי שְׂרָה. כָּלָן שׁוּיָן
לְטוֹבָה: ז) בְּקְרִית אַרְבַּע. עַל שֵׁם אַרְבַּע